

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av konkurslagen samt av 24 § i lagen om återvinning till konkursbo

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att till konkurslagen fogas en bestämmelse om gäldenärens skydd mot självinkriminering. I bestämmelsen ska omfattningen av skyddet mot självinkriminering vid konkursförfarande anges. Detta är nödvändigt, eftersom rättspraxisen vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, på vilken också högsta domstolens rättspraxis delvis grundar sig, till sin karaktär rör avgöranden från fall till fall, varför det är svårt att härleda någon allmän rättsregel från den.

Enligt lagförslaget ska en gäldenär som är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott inte vara skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter om de omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på.

Maximibeloppet som av statens medel betalas till boförvaltaren i arvode och ersättning för kostnaderna för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen när en konkurs förfaller på grund av bristande medel ska ökas.

Det föreslås att det i konkurslagen också tas in en bestämmelse om att boförvaltaren i stället för att sända gäldenärsutredningen till åklagaren vid behov skall göra en anmälan

till polisen om vissa brottsmisstankar som har framkommit vid boutredningen. Målsättningen är bland annat att effektivisera bekämpningen av grå ekonomi genom att ålägga boförvaltaren att under vissa förutsättningar göra anmälan om brottsmisstanke även när konkursen förfaller på grund av bristande medel. För att ersätta det tilläggsarbete som föranleds av uppgiften, föreslås det att till konkursförvaltaren genom domstolens beslut av statens medel skilt för sig ska kunna betalas en ersättning för arbetet. Bestämmelsen om åklagarens närvaro vid sammanträde i ett konkursärende upphävs, och gäldenärsutredningen ska inte heller längre automatiskt sändas till åklagaren.

I konkurslagen tas det in en preciserande bestämmelse om att den offentliga utredarens uppgifter omfattar utövande av beslutanderätt i boet. Lagen om återvinning till konkursbo ändras så att fristen för att väcka talan är ett år från det att konkursen började.

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt, dock tidigast den 1 januari 2013.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2013 och avses bli behandlad i samband med den.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 NULÄGE	4
1.1 Skyldigheten att lämna uppgifter vid konkurs	4
1.2 Skydd mot självinkriminering	5
Allmänt	5
Grundlagen	5
Internationella avtal	5
Rättspraxisen vid domstolen för de mänskliga rättigheterna	5
Högsta domstolens rättspraxis	7
1.3 Brottsanmälan vid konkurs	8
2 BEDÖMNING AV NULÄGET	9
2.1 Skydd mot självinkriminering	9
2.2 Brottsanmälan vid konkurs	9
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	10
3.1 Målsättning och alternativ	10
Skydd mot självinkriminering	10
Brottsanmälan vid konkurs	12
Boförvaltarens arvode och kostnader	12
3.2 De viktigaste förslagen	13
Skydd mot självinkriminering	13
Brottsanmälan vid konkurs	14
Boförvaltarens arvode och kostnader	15
De övriga förslagen	15
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	16
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	17
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	17
5.2 Remissyttrandena	17
5.3 Fortsatt beredning	18
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	19
DETALJMOTIVERING	20
1 LAGFÖRSLAG	20
1.1 Konkurslagen	20
4 kap. Gäldenärens ställning i konkursen	20
7 kap. Förfarandet i domstol	22
9 kap. Utredning av konkursboet samt gäldenärens bokföring	22
10 kap. När en konkurs förfaller	22
11 kap. Offentlig utredning	24
14 kap. Konkursboets förvaltning	24
1.2 Lagen om återvinning till konkursbo	25
2 IKRAFTTRÄDANDE	25
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	25
LAGFÖRSLAGEN	27
1. Lag om ändring av konkurslagen	27
2. Lag om ändring av 24 § i lagen om återvinning till konkursbo	29

BILAGA	30
PARALLELLTEXTER	30
1. Lag om ändring av konkurslagen	30
2. Lag om ändring av 24 § i lagen om återvinning till konkursbo.....	34

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge**1.1 Skyldigheten att lämna uppgifter vid konkurs**

Ett effektivt genomförande av de ekonomiska skyldigheterna i samhället kräver att en gäldenär eller annars betalningsskyldig med tvångsmedel, t.ex. vite, kan förpliktas att lämna myndigheter eller andra personer som svarar för genomförandet av förfarandet de uppgifter som behövs för att genomföra förfarandet. På motsvarande sätt kan det föreskrivas vara straffbart att inte lämna uppgifter eller att lämna falska uppgifter.

I 4 kap. 5 § i konkurslagen föreskrivs om gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter.

Gäldenären ska medverka till att boförvaltaren kan utföra sina uppgifter och slutföra konkursförfarandet på ett behörigt sätt. Gäldenären ska särskilt se till att egendom som ingår i konkursboet och gäldenärens verksamhetslokaler övergår i boförvaltarens besittning samt att boförvaltaren får tillgång till gäldenärens informationssystem.

Gäldenären ska lämna boförvaltaren sådana uppgifter om den egendom som ingår i konkursboet och om konkursfordringarna som behövs för uppgörandet av boförteckningen samt övriga för uppdragets utförande behövliga uppgifter. I motiveringen till konkurslagen (RP 26/2003 rd, s. 65—66) konstateras det att skyldigheten att lämna upplysningar är omfattande och gäller inte bara de uppgifter som skall antecknas i boförteckningen, utan också alla sådana uppgifter som boförvaltaren eller borgenärerna begär att få och som gäldenären kan lämna. Om gäldenärens egendom finns på något annat ställe än i verksamhetslokalerna, t.ex. hemma hos gäldenären eller utomlands, ska gäldenären upplysa om var egendomen finns och lämna boförvaltaren övriga uppgifter som behövs för att ta egendomen i besittning. Skyldigheten att lämna uppgifter är inte avgränsad till att gälla enbart de uppgifter som boförvaltaren begär. Gäldenären ska på eget initiativ uppges sådana omständigheter som med gäldenärens

vetskap kan behövas för att fullgöra boförvaltarens uppgifter.

Enligt 4 kap. 6 § i konkurslagen ska gäldenären med sin underskrift styrka att boförteckningen är riktig. På yrkande av boförvaltaren kan domstolen bestämma att gäldenären i stället för att underteckna boförteckningen i domstolen ska styrka att boförteckningen är riktig.

I 4 kap. 11 § i konkurslagen föreskrivs om tvångsmedel mot gäldenären. Om gäldenären försummar sin skyldighet att enligt 5 § medverka och att lämna uppgifter så att boförvaltaren inte kan sköta sitt uppdrag på behörigt sätt, eller om gäldenären vägrar att styrka boförteckningen eller att enligt 6 § lämna uppgifter för boförteckningen, ska domstolen på yrkande av boförvaltaren ålägga gäldenären att fullgöra sin skyldighet vid vite. Fullgör gäldenären inte utan dröjsmål sin skyldighet, ska vitet dömas ut. Om gäldenären fortsätter sin tredska trots att ett vite har dömts ut, kan domstolen på yrkande av boförvaltaren bestämma att gäldenären skall hållas häktad (s.k. påtryckningshäktning) till dess skyldigheten har fullgjorts.

Om gäldenären uppsåtligt bestyrker en felaktig eller vilseledande boförteckning eller lämnar boförvaltaren felaktiga uppgifter, är det straffbart som gäldenärsbedrägeri enligt strafflagens (39/1889) 39 kap. 2 eller 3 § (RP 26/2003 rd, s. 67).

I konkurslagen ingår inga bestämmelser om hur man ska förfara då konkursgäldenären har rätt att tåga vid konkursförfarandet, t.ex. att vägra att lämna uppgifter för boförteckningen med stöd av det s.k. skyddet mot självinkriminering som ingår i garantierna för en rättvis rättegång som är tryggad i artikel 6 i den europeiska människorättskonventionen.

I samband med boutredningen ska boförvaltaren enligt 9 kap. 2 § i konkurslagen reda ut om gäldenärens verksamhet före konkursen är förknippad med brott. Boförvaltaren ska reda ut också andra eventuella brott än sådana där boet är målsägande. T.ex. utredningarna enligt 9 kap. 2 § 3 mom. leder ofta till förundersökning av bokföringsbrott. I

medellösa bon har det i praktiken dock inte förutsatts en så långt gående utredning av frågorna som vore möjlig och behövlig.

1.2 Skydd mot självinkriminering

Allmänt

Skydd mot självinkriminering innebär att en brottsmisstänkt inte skall vara skyldig att främja utredningen av sin egen skuld. Den brottsmisstänkte har rätt att tiga och att låta bli att svara på frågor som ställs honom eller henne. Han eller hon har inte sanningsplikt vid förundersökningen eller rättegången.

Principen innebär också att en brottsmisstänkt eller åtalad inte får tvingas eller påtryckas att genom sin egen verksamhet medverka till att utreda sin skuld.

Skyddet mot självinkriminering utsträcker sig inte till den i lagen föreskrivna skyldigheten att vid ett annat än ett straffrättsligt förfarande lämna uppgifter om gärningar som eventuellt uppfyller rekvisitet för ett brott, men i fråga om vilka personen inte har ställning som brottsmisstänkt när uppgifterna avkrävs.

Principen om skydd mot självinkriminering är inte absolut.

Grundlagen

Principen om skydd mot självinkriminering anses ingå i grundlagens 21 § om rättsskydd. I fråga om grundlagens skydd mot självinkriminering finns det ingen självständig rättspraxis.

Internationella avtal

Enligt artikel 14 stycke 3 punkt 4 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (nedan *MP-konventionen*) får ingen vid prövningen av anklagelse för brott bli tvingad att vittna mot sig själv eller erkänna sig skyldig.

I artikel 6 i Europarådets människorättskonvention (nedan *människorättskonventionen*) föreskrivs om rätten till en rättvis rättegång. Stycke 1 i artikeln innehåller de grundläggande bestämmelserna. Enligt det ska envar vara berättigad till en rättvis och offentlig

rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag, när det gäller att pröva personens rättigheter eller skyldigheter eller när det gäller att pröva anklagelser mot honom eller henne för brott.

I artikel 6 i människorättskonventionen bestäms inte uttryckligen om skyddet mot självinkriminering. Enligt avgörandepraxis från den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan *människorättsdomstolen*) omfattar dock den i artikel 6 stycke 1 i människorättskonventionen tryggade rätten till en rättvis rättegång också principen om skydd mot självinkriminering.

Rättspraxisen vid domstolen för de mänskliga rättigheterna

Innehållet i människorättskonventionens bestämmelser konkretiseras via människorättsdomstolens avgöranden. Människorättsdomstolen knyter dock starkt sakmotiveringen till sina avgöranden till detaljerna i det förhandenvarande målet. Detaljerna i målen är därför mycket betydelsefulla. Detta försvårar att dra allmänna slutsatser från de faktorer som måste vägas t.ex. när det gäller att bedöma innehållet i och omfattningen av skyddet mot självinkriminering.

Så som det ovan har konstaterats följer av principen om skydd mot självinkriminering att en brottsmisstänkt eller åtalad inte får tvingas eller påtryckas att genom sin egen verksamhet medverka till att utreda sin skuld. En misstänkt eller åtalad får inte med tvångsmedel förpliktas att berätta sådana omständigheter som kan bekräfta hans eller hennes skuld i ett brottmål.

Eftersom skyddet mot självinkriminering åtnjuts av en person som är misstänkt för ett brott, är tidpunkten när brottmålet har blivit anhängigt central när det gäller att bedöma den tidsmässiga utsträckningen för skyddet mot självinkriminering. I människorättsdomstolens rättspraxis anses som utgångspunkt ett åtal för brott har blivit anhängigt vid den tidpunkt, när en behörig myndighet, t.ex. polisen, officiellt meddelar den misstänkte att han eller hon påstås ha begått ett brott. Den misstänkte blir då åtalad i den bemärkelse som avses i artikel 6 i människorättskonven-

tionen. Ett brottsåtal kan också bli anhängigt vid en tidpunkt när på personens ställning i väsentlig grad har börjat inverka någon annan åtgärd som kan anses innebära ett påstående om att han eller hon har gjort sig skyldig ett brott. T.ex. i människorättsdomstolens dom *Eckle mot Tyskland* (klagomål 8130/1978, dom 15.7.1982) ansågs brottsåtalet ha blivit anhängigt när de åtgärder som lett till att förundersökningen inletts hade kommit till den misstänktes kännedom och hade börjat inverka på hans ställning, fastän han inte officiellt hade meddelats om brottsmisstanke. I fallet ansågs brottsåtalet ha blivit anhängigt, när flera vittnen hade förhörts om sådana påståenden om brott som hade riktats mot den misstänkte och den misstänkte hade fått kännedom om dessa förhör och de hade börjat inverka på hans ställning.

I människorättsdomstolens dom *Weh mot Österrike* (klagomål 38544/1997, dom 8.4.2004) konstateras det att skyddet mot självinkriminering kan kränkas i två slags situationer. Det är fråga en kränkning av skyddet mot självinkriminering i fall där tvång, t.ex. vite eller påtryckningshäftning, används för att få uppgifter om ett brott för vilket personen är åtalad på det sätt som avses i människorättskonventionen. I dessa fall kränks kärnområdet för skyddet mot självinkriminering, dvs. den misstänktes rätt att tåga eller låta bli att berätta sanningen i ett brottmål som rör honom eller henne. Eftersom skyddet mot självinkriminering i nämnda situation är oberoende av övriga omständigheter, krävs det inte för tillämpningen av det att uppgifter som fått genom tvång senare används i ett brottmål. Genom förbudet mot tvång tryggas att ingen döms för brott på grundval av ett erkännande som har erhållits genom tvångsmedel.

Av förbudet mot tvång kan dock inte härledas att inte personer i andra förfaranden än sådana som har samband med utredning av brott kan medelst tvångsmedel förpliktas att lämna uppgifter. Såväl fysiska som juridiska personer är t.ex. ålagda att vid hot om tvångsmedel och straff lämna skattemyndigheten uppgifter för beskattningen eller boförvaltaren uppgifter för utredning av ett konkursbo. Vid dessa förfaranden eftersträvar man inte att utreda brottsansvar, och därför

står förfarandena inte i konflikt med principen om skydd mot självinkriminering.

Människorättsdomstolen har t.ex. ansett att det förfarande som används i Förenade kungariket vid vilket särskilda av handels- och industriministeriet utsedda utredningsmän (DTI-utredningsmän) gör utredningar om oklara företagsaffärer och motsvarande till sin betydelse omfattande händelser i näringslivet inte står i konflikt med artikel 6 i människorättskonventionen (se *Saunders mot Förenade kungariket*, dom 17.12.1996, *Fayed mot Förenade kungariket*, klagomål 17101/90, dom 21.9.1994 samt I.J.L. och andra mot Förenade kungariket, klagomål 29522/95, dom 19.9.2000). DTI-utredningsmännens behörighet att utreda företagens åtgärder är omfattande och de har t.ex. rätt att i varje enskilt fall intervjua ansvarspersonerna i företagen i fråga. Ansvarspersonerna är vid intervjuerna vid hot om två års påtryckningsfängelse skyldiga att sanningenligt svara på de frågor som utredningsmännen ställer.

Människorättsdomstolen har i fallet *Allen mot Förenade kungariket* (klagomål 76547/01, beslut 10.9.2002) konstaterat att en genom tvångsmedel fastställd skyldighet att lämna skattemyndigheterna uppgifter för skatteuppbörd inte stod i konflikt med principen om självinkriminering i människorättskonventionen. I beslutet konstateras att den för de skattskyldiga ställda skyldigheten att med hot om tvångsmedel uppge sina inkomster och sin förmögenhet är ett sedvanigt drag i de fördragsslutande staternas skattesystem, och att det vore svårt att se hur beskattningssystemet kunde fungera effektivt utan denna skyldighet. Dessutom konstateras det i motiveringen till beslutet att fastän den klagande eventuellt hade ljugit för skattemyndigheterna av den orsaken att han ville hindra att skattemyndigheterna skulle få information om sådan verksamhet som eventuellt kunde vara brottslig och alltså leda till ett brottsåtal, kan principen om skydd mot självinkriminering inte tolkas på det sättet att den ger en allmän immunitet i fråga om alla åtgärder genom vilka man eftersträvar att undvika skattemyndigheternas utredningar.

I domen I.J.L. och andra mot Förenade kungariket konstaterade människorättsdom-

stolen också att skyddet mot självinkriminering inte garanterar den brottsmisstänkte skydd mot att åtal väcks, utan att det syftar till att säkerställa den åtalades rätt till en rättvis rättegång i en situation där han eller hon åtalas för ett brott (se punkt 101).

I domen *Weh mot Österrike* konstaterar människorättsdomstolen att rätten att tåla eller uppge osanna uppgifter inte blir tillämplig i en situation där det mot den person som är skyldig att lämna uppgifter inte är väckt ett brottsåtal och det inte heller kan förutses att ett sådant kommer att väckas (punkt 45). Av det att av de uppgifter som lämnats under sanktionshot kan framgå sådana handlingar som senare kan leda till åtal följer inte att skyddet mot självinkriminering blir tillämpligt. Till denna del är människorättsdomstolens rättspraxis förhållandevis entydig och t.ex. i fallet *Weh* ansåg människorättsdomstolen att den klagande inte hade varit misstänkt för brott när han vid hot om böter förpliktades att lämna uppgifter om föraren som hade kört för fort med *Weh*'s bil.

Människorättsdomstolen har i domen *Weh mot Österrike* dock ansett att skyddet mot självinkriminering kan bli kränkt i även andra situationer än sådana som hör till kärnområdet för skyddet mot självinkriminering. Skyddet mot självinkriminering kan bli kränkt i en situation där uppgifter som utan kränkning av artikel 6 stycke 1 har fått med användning av tvångsmedel vid ett administrativt eller annat motsvarande förfarande därefter har använts som bevis i ett senare brottmål.

Till denna del har människorättsdomstolen hänvisat till sitt avgörande i målet *Saunders mot Förenade kungariket* där den ansåg att de renskrivna texterna (transcripts) av DTI-utredningsmännens intervjuer inte borde ha fått användas som bevis mot den klagande i brottsrättegången som avsåg de gärningar som var ämnet för intervjun. Det saknade alltså betydelse att det förfarande där den klagande med hot om tvångsmedel hade förpliktats att berätta om sin ekonomiska verksamhet inte i och för sig stod i konflikt med principen om skydd mot självinkriminering. När den klagandes uttalanden senare användes i en brottmålsrättegång mot den klagande, ansåg människorättsdomstolen att princi-

pen om skydd mot självinkriminering hade blivit kränkt. Människorättsdomstolen har kommit till samma resultat i målet *I.J.L. och andra mot Förenade kungariket*.

På grund av särdragen för det utredningsförfarande som används i Förenade kungariket torde betydelsen av tolkningen i förhållande till det finska konkursförfarandet vara marginell. Människorättsdomstolen har inte heller meddelat något avgörande där den har konstaterat att uppgifter om företagets bokföring, betalningstrafik och bankkonton inte får användas i en senare rättegång om bokföringsbrott. Av avgörandet i målet *Allen mot Förenade kungariket* kan man istället sluta sig till att uppgifterna får utnyttjas vid utredningen av ett eventuellt brott.

Med stöd av det som refererats ovan kan man anse som utgångspunkt att lagligen skaffade uppgifter får utnyttjas vid ett senare straffrättsligt förfarande. Om det t.ex. vid ett konkursförfarande kommer fram omständigheter som uppfyller t.ex. rekvisitet för oredlighet som gäldenär, får uppgifter om gärningen användas vid en senare initierad förundersökning, åtalsprövning och straffprocess oberoende av att uppgifterna lämnades under hot av tvångsmedel. Detta förutsätter dock att den som ålagts att uppge uppgifterna inte var misstänkt för brott när uppgifterna gavs.

Högsta domstolens rättspraxis

Högsta domstolens avgörande HD 2009:80 gäller rätten att låta bli att lämna uppgifter vid konkursförfarande. En person som stod åtalad för oredlighet som gäldenär hade låtit bli att uppge en del av sin egendom för boförteckningen. Svaranden ansåg att uppgivandet av medlen skulle ha medverkat till utredningen av brottet avseende oredlighet som gäldenär. Eftersom de utelämnade uppgifterna hade samband med det brottmål som samtidigt var anhängigt, hade svaranden med stöd av principen om skydd mot självinkriminering rätt att låta bli att lämna information om nämnda egendom vid konkursförfarandet.

Enligt högsta domstolens avgörande HD 2010:49 hade gäldenären rätt att vid en utredningsutredning låta bli att lämna uppgifter

om sådan egendom som hade kunnat medverka till utredningen av gäldenärens skuld i ett anhängigt brottmål som gällde gäldenärsbedrägeri. Å andra sidan konstaterade högsta domstolen också att till den del den ouppgivna egendomen inte hade samband med det anhängiga brottmålet hade gäldenären inte rätt att låta bli att lämna uppgifter om egendomen. Vid denna bedömning var det av betydelse att brottsutredningen och gäldenärens skyldighet att i utredningsutredningen uppges sin egendom gällde olika fakta.

I högsta domstolens avgörande HD 2011:46 ansågs det att en skattskyldig med stöd av principen om skydd mot självinkriminering hade haft rätt både att tåga och att lämna skattemyndigheterna felaktig information om omständigheter i fråga om vilka i en samtidigt anhängig förundersökning den skattskyldige var misstänkt för grovt skattebedrägeri. Högsta domstolen konstaterade att om uppgivande av felaktig information vid en skattegranskning skulle betraktas som straffbart, skulle detta till väsentliga delar upphäva den som skyldig misstänktes rätt att tåga eller låta bli att medverka till utredningen av sin egen skuld. Enligt högsta domstolen var det inte skäl att bedöma lämnande av falska uppgifter på annat sätt än rätten att tåga eller låta bli att lämna uppgifter och skyddet mot självinkriminering ansågs omfatta också ett sådant förfarande.

Enligt högsta domstolens avgörande HD 2012:5 hade man inte på den grund att en konkursgäldenär inte hade uppfyllt sin skyldighet att medverka och att lämna uppgifter enligt konkurslagen bort döma ut vite då konkursgäldenären i egenskap av misstänkt var underkastad förundersökning. Högsta domstolen fäste uppmärksamhet vid att boförvaltaren inte krävt att gäldenären skulle uppges specificerade uppgifter eller utföra en bestämd åtgärd. Eftersom det i fråga om brottsmisstanken inte hade företetts annan utredning än brottsrubriceringarna, ansåg högsta domstolen att det inte hade funnits tillräckliga grunder att anse att gäldenären utan att ha blivit tvingad att medverka till utredningen av sin egen skuld hade försummat sin skyldighet att medverka och att lämna uppgifter.

I högsta domstolens avgörande HD 2012:16 ansågs det att principen om skydd mot självinkriminering inte gav en person rätt att låta bli att uppges sin egendom vid utredningsutredningen och konkursförfarandet i en situation där han inte hade varit misstänkt för brott vid vars utredning uppgifterna som skulle ha lämnats vid utrednings- och konkursförfarandet hade kunnat vara av betydelse. Sedan personen blivit misstänkt för gäldenärsbedrägerier vid nämnda förfaranden, kunde denne inte anses ha gjort sig skyldig till brott genom att vid senare utredningsutredningar hemlighålla uppgifter om samma egendom.

1.3 Brottsanmälan vid konkurs

Enligt 7 kap. 10 § i konkurslagen har åklagaren på tjänstens vägnar rätt ta del av rättegångsmaterialet samt att närvara vid behandlingen av ärendet och ställa frågor där. Enligt motiveringen till paragrafen (RP 26/2003 rd) kan åklagaren ha skäl att delta i behandlingen av ärendet t.ex. för att skaffa information för ett brotts- eller näringsförbudsärende.

I praktiken ordnas det just inte sammanträden i konkursärenden, och åklagarna har inte deltagit i dem.

Enligt 9 kap. 2 § i konkurslagen skriver boförvaltaren i gäldenärsutredningen in de iakttagelser som kan vara av betydelse om bokföringen, för fortsättandet av konkursen och för meddelande av näringsförbud. Gäldenärsförteckningen sänds bl.a. till åklagaren. Syftet med förfarandet är att åklagaren utifrån gäldenärsutredningen överför en iakttagen brottsmisstanke och utredning av förutsättningarna för näringsförbud till förundersökning.

Enligt 14 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i konkurslagen har boförvaltaren som uppgift att bl.a. utreda möjligheterna att återfå egendom till boet. I motiveringen till punkten (RP 26/2003 rd, s. 141) kan till boförvaltarens uppgifter anses höra att framställa begäran om polisutredning, åtminstone om det vid utredningen av boet framgår att gäldenären kan misstänkas ha gjort sig skyldig till gäldenärsbrott. Så förfar man också i praktiken vid en fullskalig konkurs som slutar med slutredo-

visning och vid en konkurs som har övergått till offentlig utredning.

Däremot är situationen en annan vid en konkurs som förfaller på grund av brist på medel. I dessa konkurser betalas av statens medel genom domstolens beslut som ersättning för uppgörande av boförteckning och gäldenärsutredning högst 500 euro och endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvudet och ersättningen. Ersättning för de kostnader som föranletts av anmälan om brott ersätts inte av statens medel, varför boförvaltaren inte heller har skyldighet att göra anmälan. Vid en konkurs som förfaller faller det i allmänhet enbart på åklagarens ansvar att föra ärendet vidare. Boförvaltarna framställer dock i viss mån begäranden om förundersökning också utan ersättning och dessutom framställer av borgenärerna åtminstone skattemyndigheten begäranden om förundersökning vid konkurser som förfaller.

2 Bedömning av nuläget

2.1 Skydd mot självinkriminering

Så som det framgår av propositionens avsnitt om rättspraxis är omfattningen av skyddet mot självinkriminering oklar. Det utformas kontinuerligt i människorättsdomstolens tolkningspraxis och inhemsk rättspraxis och är förknippat med många öppna frågor.

I vårt rättssystem finns många förfaranden där personer vid hot om tvångsmedel förpliktats att lämna myndigheterna uppgifter om olika omständigheter. Därför måste man så klart som möjligt kunna sluta sig till när en person som förpliktats att lämna uppgifter enligt lagen kan vägra att lämna dem. Det är inte ändamålsenligt att rättsläget i en så central fråga inte är etablerat. Det försvagar parternas sättssäkerhet. Därför måste det föreskrivas om skydd mot självinkriminering i konkurslagen. Bestämmelsen ska vara så tydlig och klart avgränsad som möjligt.

Med tanke på konkursförfarandets syften och funktion är det inte ändamålsenligt att skyldigheten att medverka och lämna uppgifter begränsas mera än vad som följer av grundlagen och internationella människorättskonventioner som är bindande för Fin-

land. Det är inte heller motiverat att genom nationell reglering utvidga de förutsättningar som har ställts för skyddet, t.ex. genom att utsträcka skyddet till konkursförfaranden utan en förutsättning om ett samtidigt anhängigt brottsåtal.

Om konkursförfarandet föreskrivs i konkurslagen. Det är inte ändamålsenligt att i konkurslagen föreskriva om bevisning i brottmål. Istället borde om nyttjande i en rättegång av det material som fåtts vid ett konkursförfarande eller motsvarande förfarande föreskrivas i rättegångsbalkens 17 kap. om bevisning. Fastän det skulle föreskrivas om rätten att tåga och förbudet att utnyttja bevisning i olika lagar, borde bestämmelserna vara konsekventa sinsemellan. Justitieministeriet har den 15 november 2010 tillsatt en kommission för att revidera 17 kap. i rättegångsbalken.

2.2 Brottsanmälan vid konkurs

Enligt 9 kap. 2 § i konkurslagen skriver boförvaltaren i gäldenärsutredningen in de iakttagelser som kan vara av betydelse om bokföringen, för fortsättandet av konkursen och för meddelande av näringsförbud. Gäldenärsförteckningen sänds bl.a. till åklagaren. Syftet med förfarandet är att åklagaren utifrån gäldenärsutredningen för en iakttagen brottsmisstanke och utredning av förutsättningarna för näringsförbud till förundersökning.

Åklagarens möjligheter att göra en tillbörlig begäran om undersökning endast utifrån gäldenärsutredningen är dock begränsade, eftersom åklagaren som utgångspunkt inte har tillgång till annat material i konkursboet. Åklagaren framställer således en begäran om förundersökning på basis av ett sekundärt dokument.

De åtgärder som åklagarna vidtar på basis av gäldenärsutredningen varierar mycket. I en del av åklagarämbetena begärs förundersökning utifrån utredningarna, medan igen i andra ämbeten gäldenärsutredningen sänds som sådan till polisen. I praktiken hinner man inte göra någonting åt alla gäldenärsutredningar. Om gäldenärsutredningen som sådan sänds till polisen eller inte överhuvudtaget sänds, är det möjligt att uppgifter om en

handling som indikerar ett brott inte når förundersökningsmyndigheten.

För att kunna framställa en tillbörlig begäran om förundersökning blir åklagaren ofta tvungen att utreda ärendet och samla material. Detta förlänger framställandet av begäran om förundersökning. Om gäldenärsutredningen som sådan sänds till polisen, blir polisen tvungen att överväga förutsättningarna för förundersökning utifrån samma enskilda dokument som åklagaren. I vartdera fallet förlängs inledandet av förundersökningen och helhetstiden för straffprocessen. Det kan ta så mycket tid att överväga förutsättningarna för en förundersökning att konkursen förfaller innan förundersökningen inletts.

Om istället boförvaltaren skulle framställa en begäran om förundersökning till polisen i fall då misstanke om brott uppkommit, skulle förutom gäldenärsutredningen till begäran kunna bifogas annan information som framkommit ur konkursboets dokument eller erhållits av konkursgäldenären. Man kan säga att anmälan om brott då skulle grunda sig direkt på handlingen och på information som hänför sig till den och inte på en beskrivning av handlingen och materialet. En begäran om förundersökning som direkt avser brottsmisstanken skulle bättre tjäna förundersökningens behov än en begäran om förundersökning som grundar sig på gäldenärsutredningen. Dessutom om utredning inte begärs via åklagaren skulle inledandet av förundersökningen försnabbas.

Så som det ovan i avsnitt 1.3 konstaterades kan till boförvaltarens uppgifter anses höra att framställa begäran om förundersökning, om det vid utredningen av boet framgår att gäldenären kan misstänkas ha gjort sig skyldig till gäldenärsbrott. Att framställa begäranden om utredning hör dock i praktiken inte till boförvaltarens uppgifter vid konkurser som förfaller på grund av bristande medel.

För att effektivisera konkursförfarandet och utredningen av ekonomiska brott borde boförvaltaren framställa en begäran om utredning direkt till polisen i alla de situationer där det finns skäl till det. Om så skulle förfaras vore det inte längre nödvändigt eller ens motiverat att boförvaltaren sänder alla gäldenärsutredningar som sådana till åklagaren.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning och alternativ

Skydd mot självinkriminering

Tillämpningen av principen om skydd mot självinkriminering vid konkursförfarande bör vara så enkel som möjligt. Det nuvarande systemet, där rättstillämparen direkt tillämpar 21 § 1 mom. i grundlagen samt MP- och människorättskonventionernas bestämmelser om en rättvis rättegång, är inte tillräckligt klart och förutsebart med tanke på ett fungerande konkursförfarande.

Skyddet mot självinkriminering vid konkurs kan förverkligas på skilda sätt. Man kan i konkurslagen ta in en bestämmelse om skydd mot självinkriminering som ger gäldenären en rätt att vid boutredningen tåga om omständigheter som har samband med ett brottmål som är väckt mot honom eller henne. Lösningen vore enkel och man skulle inte behöva stadga om hur uppgifter som erhållits i ett konkursförfarande kan nyttjas i en straffprocess.

Att ta in en bestämmelse om rätt att tåga i konkurslagen skulle förtydliga den nuvarande situationen och också ge lagstiftaren en möjlighet att påverka hur principen om skydd mot självinkriminering ska tillämpas i ett konkursförfarande. Å andra sidan preciserar människorättsdomstolen och högsta domstolen kontinuerligt genom sina avgöranden tillämpningsområdet för principen även i andra förfaranden än sådana som avser brott och att föreskriva om det i nationell lag kan leda till konfliktsituationer. En sådan konflikt uppstår inte, om man inte i lag föreskriver om skyddet mot självinkriminering vid ett konkursförfarande.

Det vore också möjligt att säkerställa att skyddet mot självinkriminering vid konkurs förverkligas genom att se till att de uppgifter som vid förfarandet lämnats under hot om tvångsmedel inte kan försätta gäldenären under åtal. Detta vore möjligt genom att föreskriva att de uppgifter som omfattas av skyddet mot självinkriminering är sekretessbelagda och genom att säkerställa att uppgifter

som eventuellt blivit offentliga inte får utnyttjas mot gäldenären. Då skulle konkursgäldenären som utgångspunkt inte ha rätt att tåga vid konkursförfarandet. Oberoende av brottsmisstanke skulle gäldenären vid hot om straff kunna förpliktas att ge alla de uppgifter som förutsätts i konkurslagen, vilket igen skulle säkerställa att gäldenärens egendom kommer till boförvaltarens kännedom och används till betalning av konkursskulderna.

Det sistnämnda alternativet förutsätter en tydlig bestämmelse om förbud att nyttja bevisning samt lagstiftning om sekretess. En generell bestämmelse om nyttjandeförbud finns inte i gällande lag och det vore inte ändamålsenligt att föreskriva om en sådan i samband med de nu aktuella lagändringarna.

Det vore dock möjligt att i konkurslagen enbart föreskriva om förbud att nyttja uppgifter som lämnats vid ett konkursförfarande i en straffprocess. Av detta skulle dock följa att det i en speciallag föreskrivs om förundersökning och rättegång i brottmål. Detta är som utgångspunkt ett dåligt alternativ, eftersom det kan leda till lapptäckslagstiftning. Om nyttjande av uppgifter i samband med förundersökning och rättegång i brottmål borde föreskrivas i de lagar som reglerar förundersökning och rättegång.

Skyddet mot självinkriminering skulle kunna förverkligas även genom att nyttja existerande förfaranden. Om gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter vid konkurs skulle som nu kunna bestämmas i rättspraxis, dvs. uppgifterna måste lämnas vid hot om tvångsmedel, såframt detta inte vore i strid med principen om skyddet mot självinkriminering och därtill hörande rättspraxis. I konkurslagen skulle dock kunna införas en undantagsbestämmelse, enligt vilken gäldenären trots principen om skydd mot självinkriminering skulle kunna åläggas att lämna i konkurslagen avsedd information. Å andra sidan skulle ett sådant system likväl förutsätta att det i konkurslagen beträffande undantagssituationen föreskrivs om nyttjandet av informationen i ett brottmål samt om boförvaltarens och borgenärernas sekretess. Ett liknande system tillämpas i utredningsväsendet.

Vid ett konkursförfarande skulle ett system såsom det ovan beskrivna oundvikligen bli

komplikerat. Erhållandet av uppgifter i en självinkrimineringssituation skulle basera sig på en undantagsbestämmelse. Sekretessplikten och skyldigheten att göra en anmälan om brottsmisstanke till polisen skulle införa motstridiga element i boförvaltarens uppdrag. Det är heller inte helt klart att sekretessen förverkligas vid ett förfarande där andra än myndighetsinstanser medverkar. Därtill lämnar en gäldenär som vill dölja sin egendom trots skyddsbestämmelser inte alltid uppgifterna under straffhot, särskilt om lämnandet av uppgifterna innebär att ett tidigare av gäldenären begånget brott uppdragas. Denna omständighet kan anses minska tilläggsvärdet av ett system grundat på efterhandsskydd. Därtill skulle man troligtvis vara tvungen att i konkurslagen stadga om nyttjandet av de givna uppgifterna som bevis i ett brottmål.

Ett system som grundar sig på efterhandsskydd har bedömts bättre beakta borgenärernas intressen vid en konkurs, eftersom gäldenären vid boutredningen skulle kunna åläggas att på basis av undantagsbestämmelsen uppge även sådana uppgifter som har anknytningar till ett brottmål.

Å andra sidan, om det misstänkta brottet, beträffande vilket gäldenären enligt ett system som grundar sig på rätten att tåga inte behöver lämna uppgifter vid konkursförfarande, har riktat sig mot konkursborgenärerna, vore konkursboet och konkursborgenärerna målsäganden och kan alltså yrka på skadestånd i samband med straffprocessen trots att gäldenären inte kan åläggas att vid konkursförfarande lämna boförvaltaren sådana uppgifter som har samband med brottsmisstanken. Om rätten att tåga är avgränsad på ett ändamålsenligt sätt, försvagar inte systemet nämnvärt borgenärernas ställning i jämförelse med ett system baserat på efterhandsskydd.

Samtliga ovan refererade alternativ har sina goda och dåliga sidor. Lagstiftningens tydlighet, tillämplighet och förutsebarhet talar dock för det att om skydd mot självinkriminering vid konkursförfarande ska föreskrivas i konkurslagen medelst en bestämmelse om rätt att tåga. För att den bestämmelse som definierar skyddet mot självinkriminering ska vara till nytta, bör den innehålla så få ele-

ment som möjligt som lämnar rum för tolkning.

Brottsanmälan vid konkurs

Statsrådet har 19.1.2012 medelst ett principbeslut antagit ett åtgärdsprogram mot grå ekonomi. Åtgärdsprogrammet syftar bl.a. till att främja utredningen av ekonomiska brott och realisering av straffansvaret. Som en del av detta program föreslås det i denna proposition att konkurslagen ändras så att boförvaltaren också vid konkurser som förfaller vid behov ska framställa begäranden om utredning av ekonomiska brott direkt till polisen. Målsättningen är bland annat att effektivisera bekämpningen av grå ekonomi genom att ålägga boförvaltaren att under vissa förutsättningar göra anmälan om brottsmisstanke även när konkursen förfaller på grund av bristande medel. Skilt arvode ska erläggas för uppgörandet av en anmälan. Förfarandet effektiviserar förundersökningen i situationer där boet har tömts och dess medel därför inte räcker till för att täcka de kostnader som en begäran om utredning medför. Samtidigt frånträds från nuvarande praxis enligt vilken gäldenärsutredningen alltid sänds till åklagaren för en prövning av om det ska begäras en utredning. Ändringen möjliggör att förundersökningsresurserna allokeras på ett ändamålsenligt sätt än för närvarande.

Boförvaltaren ska enligt lagen reda ut om gäldenärens verksamhet före konkursen är förknippad med brott. Det är inte i första hand fråga om en realisering av straffansvar, utan om att säkerställa borgenärernas fördel när man överväger t.ex. att väcka återvinningstalan. Boförvaltaren ska dock vid sin utredning av boet även fästa uppmärksamhet vid sådana lagstridiga åtgärder där borgenärerna inte har ställning som målsägande. T.ex. är ett misstänkt bokföringsbrott en gärning som boförvaltaren ska nämna i gäldenärsutredningen. På grund av tyngdpunkten för boförvaltarens uppdrag krävs det av honom eller henne vid utredningen av medellösa bon i praktiken inte en så långt gående utredning av brottsrekvisiten som vore möjlig och behövlig. Detta igen beror på att det för tilläggsutredningar och avfattande av brottsanmälningar enligt den nuvarande lagstift-

ningen inte betalas ersättning av statens medel.

Det är dock ändamålsenligt att boförvaltaren framställer begärandena om utredning också i de situationer där konkursen förfaller på grund av att boet är medellöst. Boförvaltaren har i sin besittning gäldenärens material som han eller hon har varit tvungen att analysera för gäldenärsutredningen. Boförvaltaren har också bättre förutsättningar än myndigheter utanför konkursen att bedöma om det i gäldenärens verksamhet har förekommit sådant som kan uppfylla rekvisitet för ett brott och sålunda förutsätta att en förundersökning inleds. Det är oändamålsenligt att åklagaren för en begäran om förundersökning särskilt blir tvungen att sätta sig in i samma material som boförvaltaren redan en gång har gått igenom när han eller hon har gjort upp boförteckningen och gäldenärsutredningen eller att framställa en begäran om förundersökning endast på basis av gäldenärsförteckningen. Om boförvaltaren vid konkurser som förfaller vid behov kan fördjupa sitt utredningsarbete och utforma utredningen som en begäran om förundersökning, undviker man dubbelarbete.

Därför vore det motiverat att ändra lagstiftningen så att boförvaltaren vid behov skall göra en anmälan om en brottsmisstanke direkt till polisen. Därmed skulle en misstanke om brott på en effektivare sätt komma till polisens kännedom och straffansvaret skulle realiseras oftare än nu vid konkurser som förfaller. Detta skulle återigen främja förebyggandet av ekonomiska brott på förhand. Revisionen skulle även påskynda utredningen av ekonomiska brott som har samband med en konkurs. Boförvaltaren ska dock inte åläggas en absolut skyldighet att göra en anmälan om brottsmisstanke, eftersom detta inte är ändamålsenligt med hänsyn till konkursförfarandets primära syfte eller allokeringen av förundersökningsmyndigheternas resurser. Boförvaltaren ska göra en anmälan då han eller hon finner det vara befogat.

Boförvaltarens arvode och kostnader

I nuläget betalas boförvaltaren av statens medel vid en konkurs som förfaller på grund av brist på medel högst 500 euro som ersätt-

ning för uppgörande av boförteckningen och gäldenärsutredningen. I praktiken har det visat sig att ersättningen om 500 euro inte täcker det arbete och de kostnader som uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen innebär ens till den del som uppgiften kan anses betjäna det allmännas intresse. Boförvaltarna måste beträffande dessa konkurser ombesörja ett i princip lagstadgat uppdrag utan ersättning. Detta är inte ändamålsenligt med beaktande av kvaliteten på förvaltningen av konkursbon.

Om en uppgift som i nuläget ombesörjs av åklagaren överförs till boförvaltaren sålunda, att boförvaltaren i fall då misstanke om brott uppkommit utför de behövliga tilläggsutredningarna och uppgör en brottsanmälan, bör lagen ändras så att arvodet för detta arbete vid en konkurs som förfaller vid behov kan betalas av statens medel.

3.2 De viktigaste förslagen

Skydd mot självinkriminering

I propositionen föreslås att det i konkurslagen tas in en bestämmelse om skydd mot självinkriminering. I den föreskrivs om när en kursgäldenär har rätt att låta bli att lämna boförvaltaren de uppgifter som förutsätts i konkurslagen.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen ska vara tydligt såväl ur kursgäldenärens som ur boförvaltarens synvinkel. Detta gäller bl.a. den tidsmässiga utsträckningen för skyddets uppkomst och skyddets innehåll. Det krav på tydlighet som ställs på bestämmelsen uppfylls bäst av en definition som är knuten till sådana grunder som objektivt kan bedömas.

Enligt förslaget ska en kursgäldenär som är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott vid konkursförfarandet kunna låta bli att lämna uppgifter som denne enligt konkurslagen är skyldig att lämna om sådana omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på.

Tidsmässigt blir skyddet mot självinkriminering tillämpligt endast i situationer där gäldenären misstänks för ett brott och i fråga om vilket förundersökningen är inledd eller en senare straffprocess är anhängig. Om kon-

kursgäldenären inte är åtalad för ett brott, får han eller hon inte åberopa bestämmelsen om skyddet mot självinkriminering. När gäldenären låter bli att lämna boförvaltaren uppgifter på grundval av bestämmelsen om skydd mot självinkriminering, ska han eller hon individualisera brottsmisstanken och den förundersökning eller det åtal som gäller den.

Det finns situationer när gäldenären kan vara misstänkt för ett brott, men inte själv ha kännedom om detta. I dessa situationer blir i praktiken bestämmelsen inte tillämplig, eftersom en tillämpning av den grundar sig på att gäldenären själv meddelar att denne på grund av en brottsmisstanke låter bli att lämna uppgifter. Den föreslagna bestämmelsen om skydd mot självinkriminering blir alltså i dessa situationer inte tillämplig vid konkursförfarandet. Att utnyttja de uppgifter som har lämnats i dessa fall i ett brottmål mot gäldenären kan dock stå i konflikt med principen om skydd mot självinkriminering. I dessa fall förverkligas skyddet i efterhand via ett förbud mot att utnyttja bevis.

Justitieministeriet har tillsatt en kommission vars uppdrag är att revidera 17 kap. i rättegångsbalken och den lagstiftning om bevisning vid allmänna domstolar som har samband med kapitlet. Kommissionens ska bl.a. bedöma om det i lag ska föreskrivas om utnyttjade av bevis.

Den bestämmelse som föreslås i konkurslagen ger inte kursgäldenären rätt att låta bli att lämna uppgifter som har samband med en gärning som kan uppfylla rekvisitet för ett brott, men i fråga om vilket han eller hon när uppgifterna efterhörde inte hade ställning som misstänkt eller åtalad.

Så som det ovan konstateras ger bestämmelsen kursgäldenären en möjlighet att låta bli att berätta om omständigheter som kan medverka till att hans eller hennes skuld utreds i ett anhängigt brottmål. Bestämmelsen ger inte kursgäldenären rätt att ge boförvaltaren osanna uppgifter. Om gäldenären frivilligt lämnar de uppgifter som förutsätts i konkurslagen, ska dessa uppgifter vara sanningensliga. Om gäldenären för att försvåra utredningen av sin skuld eller för att förhindra att någon annan eventuell brottslig gärning uppdragas lämnar boförvaltaren falska uppgif-

ter gör han eller hon sig skyldig till gäldenärsbedrägeri.

Att vägra att lämna uppgifter är gäldenärens rätt från vilken han eller hon också kan avstå. Om gäldenären frivilligt lämnar boförvaltaren uppgifter om vilka han eller hon med stöd av bestämmelsen om skydd mot självinkriminering hade kunnat tåga, kan dessa uppgifter utnyttjas såväl vid förundersökningen, åtalsprövningen som vid rättegången.

Förutsättningen är dock att gäldenären, när han eller hon lämnade uppgifterna, kände till att han eller hon var misstänkt för ett brott som de lämnade uppgifterna har samband med. Om gäldenären inte har känt till brottsmisstanken, har han eller hon inte medvetet kunnat avstå från sin rätt att tåga.

Skyddet mot självinkriminering omfattar endast uppgifter om sådana omständigheter som den mot konkursgäldenären riktade misstanken om brott eller åtalet grundar sig på och som kan ha betydelse för utredningen. Frågan ska bedömas ur konkursgäldenärens synvinkel. Om gäldenären själv anser att uppgifterna gäller ett brott för vilken han eller hon är brottsmisstänkt och uppgifterna har betydelse med tanke på utredningen av brottet, får han eller hon med stöd av bestämmelsen om skydd mot självinkriminering låta bli att för boförvaltaren berätta nämnda uppgifter. Om det dock senare kommer fram att de uppgifter som inte lämnades helt saknade anknytning till den gärning brottsmisstanken grundade sig på, och att gäldenären objektivt bedömt själv hade bort förstå detta, kan han eller hon anses ha gjort sig skyldig till gäldenärsbedrägeri när han eller hon bestyrkte boförteckningen.

Brottsanmälan vid konkurs

I propositionen förslås det att det blir boförvaltarens uppgift att göra en brottsanmälan i fall då preliminär misstanke om brott uppkommit. Också konkursombudsmannens byrå kan vid behov göra en brottsanmälan. Paragrafen om åklagarens deltagande i behandlingen av ett konkursärende förslås bli upphävd. Åklagarens tillgång till information tryggas tillräckligt på det sättet att åklagaren på begäran får gäldenärsutredningen. I övrigt gäller om åklagarnas rätt att få upplysningar

vad som föreskrivs i 11 § i lagen (199/1997) om allmänna åklagare.

I paragrafen om boförvaltarens uppgifter tas det in en uttrycklig bestämmelse om att boförvaltaren vid behov ska göra en anmälan om brottsmisstanke till polisen, om det finns skäl att misstänka att gäldenären kan ha gjort sig skyldig till ett brott mot borgenärerna, ett bokföringsbrott eller till något annat brott i näringsverksamheten. En brottsanmälan som direkt inriktar sig på gärningsbeskrivningen främjar och påskyndar prövningen om inledande av förundersökning.

Bestämmelsen möjliggör att det t.ex. i bon där bokföringen har försummats eller boförvaltaren misstänker gäldenärsbrott till vissa delar görs en mera detaljerad gäldenärsutredning än för närvarande. Boförvaltaren ska vid behov göra en anmälan också om en misstanke att gäldenären i samband med bestyrkandet av boförteckningen kan ha gjort sig skyldig till gäldenärsbedrägeri.

Eftersom boförvaltarens uppgift är att tillse i första hand borgenärernas intresse, kan det inte anses motiverat att boförvaltaren utan undantag åläggs göra anmälningar om andra än gäldenärens i näringsverksamheten begångna brott eller om andra brott än sådana som har betydelse vid boutredningen eller en skadlig inverkan med hänsyn till borgenärerna. Boförvaltarens skyldighet att göra brottsanmälan enligt 9 kap. 2 § 1 mom. 4 punkten i konkurslagen avses inte utvidgas från nuläget. Anmälan ska göras på basis av boförvaltarens ändamålsenlighetsprövning. Den föreslagna bestämmelsen innebär således inte att boförvaltaren får en absolut skyldighet att göra en anmälan om brottsmisstanke. Situationerna varierar och det är fråga om en prövning i varje situation för sig. Borgenärernas fördel är central vid denna prövning och avsikten är att delegationen för konkursärenden ger närmare rekommendationer i ärendet.

Enligt gällande lag sänder boförvaltaren alltid gäldenärsutredningen till åklagaren. Lagen ändras sålunda att gäldenärsutredningen sänds till åklagaren endast på dennes begäran. Så som det ovan har konstaterats eftersträvar man med förslaget att åklagarens uppgifter i fall där brottsmisstanke uppkom-

mit överförs till boförvaltaren och till konkursombudsmannens byrå.

Boförvaltarens arvode och kostnader

Vid en konkurs som förfaller på grund av att boet inte har medel att betala boförvaltarens arvode och kostnader, betalas enligt gällande lag av statens medel ersättning för uppgörande av boförteckningen och gäldenärsutredningen. Ersättningen som betalas av statens medel är högst 500 euro och den erläggs endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen för kostnaderna.

I förhållande till det arbete som uppdraget som boförvaltare innebär är inte den ersättning som erläggs av statens medel tillbörlig. Boförvaltarna måste till viss del ombesörja sitt uppdrag utan ersättning. Situationen stödjer inte förverkligandet av målsättningarna för åtgärdsprogrammet mot grå ekonomi. För att trygga boförvaltningens kvalitet föreslås att den ersättning som kan betalas av statens medel ökas till högst 1 000 euro.

En begäran om förundersökning tjänar både konkursborgenärernas och det allmännas intressen. En överföring av ansvaret för uppgiften och för dess ombesörjande från åklagaren till boförvaltaren bör tas i beaktande då boförvaltarens arvode och kostnader ersätts.

Om boet inte har medel att betala arvode och kostnadsersättning för uppgörandet av en brottsanmälan, skulle man enligt förslaget kunna skilt besluta om betalning av ersättning av statens medel. Domstolen beslutar om betalning av ersättning på sedvanligt sätt i samband med att konkursen förfaller. På så sätt möjliggörs att en misstanke om brott anmäls och behövligt bakgrundsarbete utförs även vid konkurser som förfaller. Arvodet och ersättningen betalas för det merarbete och de kostnader som har orsakats boförvaltaren av att göra anmälan om brottsmisstanke. Maximibeloppet för ersättningen är 600 euro.

Att göra en brottsanmälan kräver inte alltid nämnvärt merarbete. Boförvaltaren ska redan i gäldenärsutredningen redogöra för hur gäldenärens bokföring har skötts. När gäldenärens bokföring i gäldenärsutredningen har

beskrivits på ett behörigt sätt, borde en anmälan om bokföringsbrott kunna vara möjlig att göra genom att ändra rubriken för utredningen. Boförvaltaren ska i gäldenärsutredningen skriva in också iakttagelser som kan ha betydelse för fortsättande av konkursen och/eller meddelande av näringsförbud. I praktiken betyder detta att boförvaltaren i gäldenärsutredning ska föra fram sina iakttagelser om gärningar som kan uppfylla rekvisitet för ett gäldenärsbrott och som kan vara av betydelse med tanke på fortsättande av konkursen eller bedömningen av återvinningsgrunder. Att omvandla gäldenärsutredningen till en brottsanmälan kräver inte heller i fråga om dessa gärningar alltid ett betydande tilläggsarbete.

Domstolen bedömer nödvändigheten för brottsanmälan på grundval av gäldenärsutredningen. Därför är det inte nödvändigt att ge in t.ex. en kopia av brottsanmälan till domstolen för bestämmande av arvodet. För att förslaget inte ska skapa ett system där boförvaltaren automatiskt får ett arvode för en anmälan om brottsmisstanke vore det nödvändigt att delegationen för konkursärenden avfattar en rekommendation om framställande av en begäran om utredning. I rekommendationen kunde finnas anvisningar i fråga om gärningar för vars del det som utgångspunkt vore nödvändigt att framställa en begäran om utredning samt om på vilken nivå de iakttagelser som ledde till brottsmisstanken ska skrivas ut. Vid behov kan boförvaltaren också vara i kontakt med konkursombudsmannens byrå i frågor som har samband med tillämpningen av lagen i enskilda fall, dvs. vilka åtgärder det i ett visst ärende är ändamålsenligt att vidta samt om grunderna och beloppet för arvodet. Tillsynsansvaret ligger på samma sätt som för närvarande hos konkursombudsmannens byrå.

De övriga förslagen

I praktiken har lyfts fram frågan om huruvida den offentliga utredaren utövar en självständig beslutanderätt i ett konkursbo som har övergått till offentlig utredning. För att konkurslagens ursprungliga syfte ska säkerställas ska i konkurslagen uttryckligen konstateras denna behörighet för den offentliga utredaren.

Lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) ändras så att tiden för att väcka återvinningstalan förlängs från sex månader till ett år, men att tidpunkten för beräkning av tiden för att väcka talan på motsvarande sätt tidigare läggs. För närvarande ska talan väckas inom sex månader från bevakningsdagen. De föreslås nu att tiden för att väcka talan räknas redan från konkursens början. Ändringsbehovet beror på att t.ex. vid offentlig utredning det i alla fall inte bestäms någon bevakningsdag. Också när det vid ett konkursförfarande bestäms en bevakningsdag, varierar tidpunkten för den från fall till fall. Återvinningssvarandenas rättsskydd kräver att tiden för att väcka talan börjar vid en fast tidpunkt oberoende av bevakningsdagen.

4 Propositionens konsekvenser

En avsikt med propositionen är att säkerställa en tillräcklig tillgång till uppgifter för boutredningen och civilrättsliga anspråk som föranleds av konkursen. Genom propositionen eftersträvas en tillräcklig effektivitet vid boutredningen utan att man råkar i konflikt med skyddet mot självinkriminering.

En klart avgränsad bestämmelse om konkursgäldenärens rätt att tåga förbättrar jämligheten vid förfarandet. När gäldenären får tåga endast om uppgifter som har samband med en anhängig förundersökning eller ett brottsåtal mot honom eller henne, främjar också detta borgenärernas möjlighet att få prestationer ur konkursboet och i praktiken också att brottsansvaret realiserar i fråga om ekonomiska brott som har kommit fram vid konkursen.

Det att skyldigheten att göra brottsanmälan överförs från åklagaren till boförvaltaren förtydligar uppgiftsfördelningen mellan dem. Ändringen effektiviserar bekämpningen av grå ekonomi, eftersom anmälan om brottsmisstanke kommer att göras oftare än nu vid konkurser som förfaller på grund av bristande medel. Uppgiftsfördelningen förbättrar allokeringen av förundersökningsmyndigheters resurser, eftersom en fråga som redan har utretts av boförvaltaren inte längre behöver redas ut på nytt för att påbörja en förundersökning. Det gör också utredningen av ekonomiska brott som har samband med konkur-

sen snabbare och förbättrar borgenärernas möjlighet att driva in sina fordringar i en situation där konkursgäldenären lagstridigt har dolt eller förskingrat konkursboets egendom.

Den ersättning som av statens medel betalas boförvaltaren i arvode och som ersättning för kostnaderna för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen är inte skäligen. Vid en konkurs som förfaller på grund av bristande medel tjänar utredningen av boet främst det allmännas intresse, eftersom konkursborgenärerna ändå inte vid dessa konkurser får utdelning för sina fordringar. Med beaktande av det är det inte motiverat att boförvaltarna i dessa fall till vis del måste ombesörja sitt uppdrag utan ersättning. Detta befrämjar heller inte boutredningens kvalitet. Därför föreslås att den ersättning som betalas av statens medel höjs till 1 000 euro. Höjningen av maximiersättningen har inte samband med en eventuell misstanke om brott som framkommit under utredningen av boet. Den högre maximiersättningen tillämpas vid alla konkurser som förfaller och konkursboets medel inte räcker till för att betala boförvaltarens arvode och kostnadsersättning.

I propositionen föreslås att boförvaltarens ansvar utökas och arbetsbeskrivning utvidgas vid konkurser som förfaller. Eftersom det är fråga om ombesörjande av en ny uppgift, förutsätter förslaget genomförande att boförvaltaren kan betalas ersättning för eventuellt merarbete. För att boförvaltarna ska göra brottsanmälningar också vid konkurser som förfaller, ska det vid behov vara möjligt att med domstolens beslut av statens medel betala boförvaltaren arvode och ersättning för anmälan om brottsmisstanke och för det merarbete detta föranlett. Maximibeloppet för arvodet vore 600 euro.

Med domstolsbeslut har vid konkurser som förfallit på grund av bristande medel till boförvaltarna som ersättning av statens medel betalats sammanlagt cirka 200 000 euro per år. Om ersättningen höjs från 500 euro till 1 000 euro, skulle detta öka statens utgifter med 200 000 euro till att bli 400 000 euro.

Enligt konkursombudsmannens bedömning skulle årligen cirka 200 sådana brottsanmälningar göras vars kostnader måste ersättas av statens medel. Den separata ersättningen för arvode och kostnader som betalas på basis av

en begäran om polisutredning skulle därmed öka statens utgifter med uppskattningsvis cirka 100 000 euro.

Sammanlagt innebär förslagen att statens utgifter ökar med cirka 300 000 euro. Höjningen av arvoden har beaktats i anslaget till moment 25.10.50 (Ersättningar till privata rättsbiträden, förslagsanslag) i regeringens budgetproposition för år 2013. Anslaget beaktas även i anslagsramen för kommande år.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Justitieministeriet tillsatte den 14 januari 2010 en arbetsgrupp vars uppdrag var att avfatta ett förslag till regeringsproposition med förslag till revidering av vissa bestämmelser i konkurslagen samt till behövliga ändringar av andra lagar. Arbetsgruppens uppdrag var särskilt att bedöma om det är nödvändigt att foga bestämmelser om det s.k. skyddet mot självinkriminering till konkurslagen. Dessutom skulle arbetsgruppen reda ut om man kan ge boförvaltaren som uppgift att göra brottsanmälningar och om det finns skäl att höja den övre gränsen för arvodet som betalas boförvaltaren vid konkurser som förfaller. Arbetsgruppen hade också i uppdrag att föreslå en korrigering för fristen för återvinningstalan i fråga om en konkurs som fortsätter som offentlig utredning samt att vid behov föreslå smärre korrigeringar och preciseringar av konkurslagen. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande den 15 september 2010.

I betänkandet föreslogs det inte att skyddet mot självinkriminering skulle skrivas in i konkurslagen, eftersom arbetsgruppen ansåg att principen redan gäller. Det ansågs inte ändamålsenligt eller nödvändigt att i konkurslagen precisera förutsättningarna och tillämpningsområdet för skyddet mot självinkriminering. Istället föreslog arbetsgruppen att man skulle ta i bruk ett system genom vilket det går att undvika att behovet av boutredning råkar i konflikt med skyddet mot självinkriminering. Systemet skulle möjliggöra att vardera kan förverkligas samtidigt. Man skulle sörja för skyddet mot självinkriminering genom att i samband med konkursförfa-

randet ta i bruk utredningsutredning där de uppgifter som gäldenären lämnar inte används i strid med skyddet mot självinkriminering utan endast för boutredningen och kartläggning av egendomen. Förfarandet skulle göra det möjligt att gäldenären genom att åberopa något brott inte kan undvika att lämna uppgifter som är nödvändiga för utredningen av boet eller för att få egendom till konkursboet.

I betänkandet föreslogs att det i konkurslagen tas in en bestämmelse om att boförvaltaren ska kunna göra en anmälan till polisen om vissa brottsmisstankar. För ersättning av tilläggsarbetet föreslogs det att boförvaltaren genom konkursombudsmannens beslut ska kunna betalas ersättning av statens medel i konkurser som förfaller. Maximibeloppet för ersättningen skulle inte fastslås i lagen.

Bestämmelsen om åklagarens närvaro vid konkurssammanträdet föreslogs bli upphävd, och gäldenärsutredningen skulle inte längre automatiskt sändas till åklagaren. Det föreslogs att till konkurslagen fogas en preciserande bestämmelse om att till den offentliga utredarens uppgifter ska höra att utöva beslutanderätten i boet. Dessutom föreslogs det att tiden för att väcka återvinningstalan förenhetligas.

5.2 Remissyttrandena

Justitieministeriet begärde ett utlåtande om arbetsgruppens förslag av 22 olika myndigheter, organisationer och sakkunniga. Det kom in sammanlagt 17 yttranden.

Remissinstanserna anmärkte inte på förslagen om en precisering av den offentliga utredarens behörighet och om ett förenhetligande av tiden för att väcka återvinningstalan.

Däremot mötte förslaget om skydd mot självinkriminering även kritik. En del av remissinstanserna tvivlade på att det föreslagna systemet skulle vara tillräckligt för att förverkliga skyddet mot självinkriminering. I yttrandena ansågs det också att begränsningarna för användningen av utredningsutredningen kan skada bevakningen av borgenärernas fördel i konkursen. Centralkriminalpolisen misstänkte att samarbetet med boförvaltarna skulle komma att försvåras. Högsta domstolen ansåg att det i lag ska föreskrivas

om skydd mot självinkriminering, och att skyddet inte ska hänskjutas att preciseras i rättspraxis.

Också den för boförvaltaren föreslagna skyldigheten att göra brottsanmälningar om misstänkta brott fick ett kontroversiellt mottagande. Bestämmelsens förhållande till skyddet mot självinkriminering ansågs problematisk.

Den föreslagna ersättningen för att göra en brottsanmälan ansågs låg och förfarandet för att få ersättningen till viss del opraktiskt. Det föreslogs att förhållandet mellan bestämmelsen om att av statens medel få ersättning för att göra upp boförteckning och gäldenärsutredning och bestämmelsen om att få ersättning för att göra en brottsanmälan skulle förtydligas.

5.3 Fortsatt beredning

På grund av det reserverade remissutfallet beslutades att beredningen av propositionen skulle fortsätta på basis av en alternativ lösningsmodell i fråga om både skyddet mot självinkriminering och anmälan om brott.

I det reviderade förslaget föreslogs att till konkurslagen fogas en bestämmelse om skydd mot självinkriminering. Om gäldenären är misstänkt vid en förundersökning eller åtalad för en gärning som gäller samma fakta som den i konkurslagen föreskrivna skyldigheten att lämna uppgifter, vore gäldenären enligt förslaget inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter som har samband med gärningen.

Utifrån remissvaren bedömdes det att möjlighörandet att göra en utskökningsutredning vid konkurser inte erbjuder konkursborgenärerna tillräcklig praktisk nytta. Däremot skulle ett tydligt avgränsat förbud mot självinkriminering göra det möjligt att till den del det är fråga om en gärning för vilken gäldenären förundersöks eller åtalas, boet och/eller borgenärerna kunde driva in sina fordringar som skadestånd i samband med straffprocessen. Gäldenären skulle enligt det reviderade förslaget inte utan straffansvar kunna låta bli att lämna boförvaltaren uppgifter som har samband med sådana gärningar som eventuellt uppfyller rekvisitet för ett brott men för vilkas del samtidigt krävs mellan konkurs-

förfarandet och en brottsutredning inte uppfylls. Denna ändring av arbetsgruppens förslag ansågs även eliminera spänningen mellan boförvaltarens sekretessplikt och uppgiften att göra brottsanmälan.

Det föreslogs en ändring till vissa delar av bestämmelsen om ersättning för kostnader i konkurser som förfaller. För att förtydliga bestämmelsen föreskrevs i ett eget moment om betalning av ersättning av statens medel för att göra en brottsanmälan. I bestämmelsen föreskrevs också om maximibeloppet för ersättningen. Ersättningen av statens medel för att göra en brottsanmälan skulle inte få överstiga den ersättning som betalas för att gör upp boförteckningen och gäldenärsutredningen, eftersom uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen även fortsättningsvis skulle vara boförvaltarens huvudsakliga uppgift. Om det vore mera krävande att göra en anmälan om brott än att uppgöra boförteckningen och gäldenärsutredningen, ansågs det finnas skäl att överväga en överföring av konkursen till offentlig utredning. Därför föreslogs det att maximibeloppet för ersättningen skulle vara 400 euro. Det föreslogs inga ändringar i den gällande bestämmelsen om ersättning för uppgörande boförteckningen och gäldenärsutredningen. Enligt utkastet till proposition skulle de föreslagna ändringarna inte förorsaka staten merutgifter utan vara genomförbara inom ramen för de nuvarande anslagen.

I övrigt föreslogs inga ändringar i arbetsgruppens förslag till proposition.

Eftersom de ändringar som föreslagits i samband med den fortsatta beredningen inte var marginella, genomfördes en ny remissomgång.

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrkte förslaget att i konkurslagen inta en på rätten att tå grundad bestämmelse om skydd mot självinkriminering.

Det reviderade förslaget beträffande ersättningen som skulle betalas boförvaltaren för brottsanmälan fick dock ett kritiskt mottagande. En del av remissinstanserna ansåg i enlighet med arbetsgruppens ursprungliga förslag att betalningen av ersättning av statens medel skulle ombesörjas av konkursombudsmannens byrå och avgöras från fall till fall inom ramen för de nuvarande anslagen.

En del av remissinstanserna stödde förslaget struktur, men ansåg att maximibeloppet för ersättningen var för lågt och att bestämmelsen var rigid.

Mest kritik fick det nuvarande maximibeloppet på den ersättning som av statens medel betalas boförvaltaren för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen vid konkurser som förfaller. Ersättningen ansågs vara för låg. På basis av remissutfallet föreslås nu att det maximibelopp som av sta-

tens medel kan betalas till boförvaltaren i arvode och kostandsersättning höjs.

6 Samband med andra propositioner

Förslaget genomförande förutsätter att förslagsanslaget som används för arvoden och kostnadsersättningar vid konkurs höjs. Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2013 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Konkurslagen

4 kap. **Gäldenärens ställning i konkursen**

5 a §. *Skydd mot självinkriminering.* Till konkurslagens 4 kap. om gäldenärens ställning i konkursen fogas en ny 5 a § som gäller gäldenärens skydd mot självinkriminering. I bestämmelsen föreskrivs om när en konkursgäldenär har rätt att låta bli att lämna boförvaltaren de uppgifter som förutsätts enligt 4 kap. 5 § i konkurslagen. För närvarande finns det ingen sådan bestämmelse i konkurslagen.

I 4 kap. 5 § i konkurslagen föreskrivs om gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter. Denna skyldighet är omfattande. Enligt 2 mom. i nämnda paragraf ska gäldenären bl.a. se till att boförvaltaren har tillgång till gäldenärens informationssystem och denne ska lämna boförvaltaren sådana uppgifter om den egendom som ingår i konkursboet och om konkursfordringarna som behövs för uppgörandet av boförteckningen samt övriga för uppdragets utförande behövliga uppgifter. Gäldenären skall t.ex. förutom bokföringen på eget initiativ lämna boförvaltaren uppgift om dokument som saknas i bokföringen.

Genom bestämmelsen om skydd mot självinkriminering begränsas gäldenärens skyldighet att medverka och lämna information. Om en gäldenär är misstänkt vid en förundersökning eller åtalad för ett brott, är han eller hon inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter om sådana omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på, även om gäldenären enligt 4 kap 5 § i konkurslagen är skyldig att lämna uppgifter om dessa omständigheter.

Tidsmässigt blir skyddet mot självinkriminering tillämpligt endast i situationer där gäldenären misstänks för ett brott och i fråga om vilket förundersökningen är inledd eller en senare straffprocess är anhängig. Om konkursgäldenären inte är misstänkt för ett brott,

får han eller hon inte åberopa bestämmelsen om skyddet mot självinkriminering.

Bestämmelsen ger inte konkursgäldenären rätt att låta bli att lämna uppgifter om gärningar eller åtgärder som kan uppfylla rekvisitet för ett brott, men beträffande vilka han eller hon när uppgifterna efterhörde inte hade ställning som misstänkt eller åtalad. Gäldenären kan således inte låta bli att lämna boförvaltaren ett bristfälligt bokföringsmaterial eller falska kvitton på den grunden att överlämnandet skulle kunna leda till anmälan om brott och därmed försätta gäldenären i fara för åtal.

Vid tillämpningen av paragrafen betraktas gäldenären vara misstänkt vid en förundersökning, om han eller hon har fått kännedom om en brottsmisstanke mot honom eller henne. Gäldenären kan t.ex. anses ha fått vetskap om brottsmisstanken när han eller hon har blivit förhörd av en förundersökningsmyndighet om en gärning eller handling på vilken misstanken om brott grundar sig.

När gäldenären låter bli att lämna boförvaltaren uppgifter på grundval av bestämmelsen om skydd mot självinkriminering, ska han eller hon individualisera brottsmisstanken och den förundersökning eller det åtal som gäller den.

Det är möjligt att gäldenären kan vara misstänkt för ett brott, men inte själv har kännedom om detta. I dessa situationer blir i praktiken bestämmelsen inte tillämplig, eftersom en tillämpning av den grundar sig på att gäldenären själv meddelar att denne på grund av en brottsmisstanke låter bli att lämna uppgifter. I dessa situationer kan utnyttjandet av de uppgifter som har lämnats i konkursförfarandet i ett brottmål mot gäldenären stå i konflikt med principen om skydd mot självinkriminering. I dessa fall torde skyddet förverkligas i efterhand genom ett förbud att utnyttja beviset.

Gäldenären är brottsmisstänkt tills det har meddelats en lagakraftvunnen dom. Efter det har den som varit brottsmisstänkt inte längre ställning som åtalad. Av detta följer att i en situation där det mot gäldenären väckta åtalet har förkastats genom en lagakraftvunnen

dom, han eller hon på sedvanligt sätt har skyldighet att medverka och lämna uppgifter i konkursförandet också i fråga om sådana omständigheter som har samband med gärningen för vilken han eller hon har varit åtalad. Så är också fallet då förundersökningen avslutats eller det fattas beslut om åtalseftergift.

Det är alltid möjligt att en förundersökning inleds på nytt eller att åklagaren i enlighet med de förutsättningar som stadgas i lag söker återbrytande av domen på basis av nya uppgifter som lämnats under sanktionshot vid ett senare konkursförande. Lämnandet av uppgifterna kan således i en sådan situation medföra risk för att gäldenären åter igen blir misstänkt för brott. Denna risk inverkar dock inte på gäldenärens skyldigheter i konkursförandet. I dessa fall måste möjligheten att i ett nygammalt brottmål mot gäldenären nyttja uppgifter som lämnats i ett konkursförande övervägas skilt för sig med beaktande av principen om skydd mot självinkriminering.

Även om bestämmelsen ger gäldenären rätt att låta bli att berätta om omständigheter som kan medverka till att hans eller hennes skuld utreds i ett anhängigt brottmål, ger den inte konkursgäldenären rätt att ge boförvaltaren osanna uppgifter. Om gäldenären frivilligt lämnar de uppgifter som förutsätts i konkurslagen, ska dessa uppgifter vara sanningsenliga.

Att vägra att lämna uppgifter är gäldenärens rätt från vilken han eller hon också kan avstå. Förutsättningen är dock att gäldenären, när han eller hon lämnade uppgifterna, kände till att han eller hon var misstänkt för en gärning som har samband med de lämnade uppgifterna. Om gäldenären inte har känt till brottsmisstanken, har han eller hon inte medvetet kunnat avstå från sin rätt att tåga.

Skyddet mot självinkriminering omfattar endast uppgifter om sådana gärningar eller handlingar som brottsmisstanken eller åtalet grundar sig. Gäldenären kan låta bli att lämna uppgifter endast då uppgifterna kan ha betydelse för utredningen av brottet. Frågan ska bedömas ur konkursgäldenärens synvinkel. Om gäldenären själv anser att uppgifterna gäller en gärning för vilken han eller hon är brottsmisstänkt och uppgifterna har betydelse

med tanke på utredningen av brottet, får han eller hon med stöd av bestämmelsen om skydd mot självinkriminering låta bli att för boförvaltaren berätta nämnda uppgifter. Om det dock senare kommer fram att de uppgifter som inte lämnades saknade betydelse beträffande utredningen av det misstänkta brottet, och denna omständighet är sådan att gäldenären objektivt bedömt själv hade bort förstå detta, kan han eller hon anses ha gjort sig skyldig till gäldenärsbedrägeri när han eller hon bestyrkte boförteckningen.

Om gäldenären är misstänkt för oredlighet som gäldenär på den grunden att han eller hon förorsakat företagets obestånd genom att överföra dess egendom till utlandet i syfte att göra egendomen oåtkomlig för borgenärerna, skulle gäldenären inte göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri om han eller hon med hänvisning till pågående förundersökning eller rättegång inte skulle lämna boförvaltaren uppgifter som hänför sig till gärning. Skyddet mot självinkriminering omfattar dock bara överförandet av egendomen till utlandet. Till övriga delar skulle gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter förbli oförändrad. Om gäldenären skulle ha, förutom överförande av egendom till utlandet, överfört egendom till sina släktingar eller till ett dotterbolag, och nämnda handlingar eventuellt skulle uppfylla rekvisiten för oredlighet som gäldenär, måste han eller hon lämna all information beträffande dessa handlingar till boförvaltaren, om han eller hon inte är misstänkt eller åtalad för brott beträffande åtgärderna i fråga.

6 §. Skyldighet att bestyrka boförteckningen och att lämna uppgifter. Till 6 § 1 mom. fogas en mening enligt vilken gäldenären senast när han eller hon styrker att boförteckningen är riktig ska uppge att han eller hon har med stöd av 5 a § har låtit bli att lämna uppgifter till boförvaltaren. I meningen ställs en tidsmässig bakre gräns för när gäldenären ska uppge att han eller hon har låtit bli att lämna uppgifter.

Så som det ovan konstateras i motiveringarna till 5 a § i kapitlet ger den till momentet fogade meningen konkursgäldenären en möjlighet att låta bli att uppge omständigheter som kan medverka till utredningen av hans eller hennes skuld i ett anhängigt brottmål.

Bestämmelsen ger inte konkursgäldenären rätt att lämna boförvaltaren falska uppgifter. Om gäldenären utan att underrätta boförvaltaren låter bli att berätta att han eller hon inte har lämnat uppgifter som avses i 5 a §, gör gäldenären sig skyldig till gäldenärsbedrägeri i enlighet med 39 kap. 2 eller 3 § i strafflagen förutsatt att de övriga förutsättningarna för straffansvar uppfylls. För att gäldenären inte ska göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri, ska gäldenären uppge att han eller hon inte lämnar de uppgifter som avses i 5 a § senast när boförteckningen bestyrks.

På motsvarande sätt, om gäldenären frivilligt lämnar de uppgifter som förutsätts i konkurslagen, ska dessa uppgifter vara sanningsenliga. Om gäldenären för att försvåra utredningen av sin skuld eller för att förhindra att någon annan eventuell brottslig gärning uppdragas lämnar boförvaltaren falska uppgifter och på detta sätt styrker att en felaktig boförteckning är riktig, gör han eller hon sig skyldig till gäldenärsbedrägeri.

Bestämmelsen om gäldenärens skydd mot självinkriminering begränsar konkursgäldenärens skyldighet att medverka till boutredningen och att lämna boförvaltaren uppgifter endast till den del de nämnda uppgifterna har samband med en gärning beträffande vilken gäldenären är föremål för förundersökning eller har åtalats. I fråga om övriga uppgifter ska gäldenären medverka till boutredningen och han eller hon ska på samma sätt som för närvarande bestyrka att boförteckningen är riktig. Om gäldenären försummar sin skyldighet att enligt 5 § medverka och att lämna uppgifter så att boförvaltaren inte kan sköta sitt uppdrag på behörigt sätt, eller om gäldenären vägrar att styrka att boförteckningen är riktig eller att enligt 6 § lämna uppgifter för boförteckningen, ska domstolen på yrkande av boförvaltaren ålägga gäldenären att fullgöra sin skyldighet vid vite. Fullgör gäldenären inte utan dröjsmål sin skyldighet, skall vitet dömas ut.

Om gäldenären fortsätter sin tredska trots att ett vite har dömts ut, kan domstolen på yrkande av boförvaltaren bestämma att gäldenären skall hållas häktad tills skyldigheten har fullgjorts. Dessa tvångsmedel mot gäldenären ska även fortsättningsvis kunna användas.

För tydlighetens skull nämns i 2 mom. i paragrafen särskilt att gäldenären inte kan förpliktas att lämna de uppgifter som avses i 5 a §. Av detta följer också att nämnda tvångsmedel inte i fråga om dessa uppgifter får riktas mot konkursgäldenären.

För att begränsningen i fråga om skyldigheten att lämna uppgifter ska bli tillämplig förutsätts det att gäldenären själv meddelar boförvaltaren att han eller hon med stöd av 5 a § inte lämnar de uppgifter som begärs. Gäldenären ska då också uppge med vilken misstanke om brott uppgifterna har samband. Det att gäldenären utan att individualisera brottsmisstanken som riktats mot honom eller henne meddelar att det föreligger en självinkrimineringskyddssituation är inte tillräckligt för att skyddet ska bli tillämpligt.

7 kap. **Förfarandet i domstol**

10 §. Åklagarens ställning vid behandlingen av ett ärende. Bestämmelsen upphävs som onödig. Åklagaren ska inte längre delta i sammanträdet för ett konkursärende.

9 kap. **Utredning av konkursboet samt gäldenärens bokföring**

2 §. Gäldenärsutredning. Paragrafens 3 mom. ändras på det sättet att gäldenärsutredningen sänds till åklagaren endast på dennes begäran. Åklagaren har alltid rätt att begära gäldenärsutredningen, och den ska då sändas till honom eller henne.

10 kap. **När en konkurs förfaller**

1 §. Förutsättningarna för att en konkurs förfaller. Rubrikerna för 10 kap. i konkurslagen och 1 § byter plats. På detta sätt motsvarar rubriceringen bättre innehållet i paragraferna och kapitlets struktur.

5 §. Ersättning som betalas till boförvaltaren av statens medel. Paragrafens 1 mom. ändras sålunda, att det belopp som av statens medel till boförvaltaren betalas i arvode och som ersättning för kostnader höjs till högst 1 000 euro. Ersättningen betalas endast till

den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvudet och ersättningen.

Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. enligt vilket i konkurser som förfaller till boförvaltaren kan av statens medel betalas arvode för det merarbete och ersättning för de kostnader som föranletts av uppgörandet av en på misstanke om brott grundad begäran om förundersökning. Om betalning av ersättning beslutas i samband med att konkursen förfaller. Ersättning betalas endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala den. Maximibeloppet för ersättningen av statens medel är 600 euro.

I praktiken följer av förslaget att i en situation där en konkurs förfaller i brist på medel har boförvaltaren rätt till ersättning för att avfatta en begäran om förundersökning.

Ändringen inverkar inte på den i 1 mom. föreskrivna rätten för boförvaltaren att av statens medel få arvode och ersättning för kostnader om högst 1 000 euro för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvudet och ersättningen.

Konkursen förfaller när konkursboets medel inte räcker till för att betala kostnaderna för konkursförfarandet och ingen av borgenärerna åtar sig att svara för dessa. Om konkursboet har medel, ska boförvaltarens kostnader och arvode betalas med dessa medel. Om det antas att boet i en konkurs som förfaller har 50 euro, betalas boförvaltarens arvode i första hand med dessa medel. Eftersom medlen i praktiken inte räcker till för att täcka boförvaltarens kostnader och arvode, har boförvaltaren rätt att få ersättning av statens medel så ett det arvode och den kostnadsersättning som betalas till honom eller henne är sammanlagt 1 000 euro. Av statens medel betalas mellanskillnaden.

Om boförvaltaren i den ovan beskrivna situationen har gjort en brottsanmälan och denna har inneburit tilläggsarbete, kan till honom eller henne som ersättning för detta tilläggsarbete betalas högst 600 euro. Om tilläggsarbetet har inneburit merarbete till ett belopp om 150 euro, betalas detta belopp i sin helhet av statens medel.

För att beslutet om betalning av ersättning inte onödigt ska belasta tingsrätterna, vore det ändamålsenligt att boförvaltaren som i en

konkurs som förfaller har uppgjort en på misstanke om brott grundad begäran om förundersökning i sin räkning skulle specificera till vilken del arvudet och kostnaderna hänförs sig till boförteckningen och gäldenärsutredningen och till vilken del till brottsanmälan. Delegationen för konkursärenden skulle kunna ge en rekommendation om saken.

Det är ändamålsenligt att boförvaltaren, som redan färdigt har satt sitt sig in i boets ärenden, gör en anmälan till polisen om de iakttaga misstankar som har väckts hos honom eller henne. Arvode och ersättning för uppgörande av en brottsanmälan betalas, om boförvaltaren i ett fall med brottsmisstanke mera detaljerat än i nuvarande praxis har utrett verksamheten för det företag som har råkat i konkurs och gjort en anmälan till polisen om brottsmisstanke i enlighet med det föreslagna 14 kap. 5 § 4 mom. Mången gång krävs det för en brottsanmälan inte mera detaljerade utredningar än vad som iaktas i nuvarande praxis. Det kan antas att det i ca hälften av fallen är tillräckligt att gäldenärsutredningen omvandlas till en brottsanmälan. Detta kräver inte signifikant merarbete av boförvaltaren.

Om det finns tillräckligt med medel i konkursboet för att betala arvudet och ersätta kostnaderna, betalas det även vid en konkurs som förfaller på sedvanligt sätt med domstolsbeslut arvode och ersättning för utredningsarbete och en anmälan om en eventuell brottsmisstanke. Detta är motiverat eftersom en brottsanmälan redan för närvarande hör till boförvaltarens uppgifter med stöd av 14 kap. 5 § 1 mom.

Syftet med den nya bestämmelsen är att brottsmisstankar inte ska bli outredda på grund av att boets medel är otillräckliga. Av bestämmelsen följer dock inte att boförvaltaren, när han eller hon gör en brottsanmälan, har en absolut rätt att få arvode och ersättning av statens medel. En begäran om utredning ska endast framställas när den är nödvändig och endast i dessa fall betalas det ersättning för merarbetet för anmälan. Delegationen för konkursärenden kan ge en rekommendation i fråga om framställandet av en begäran om utredning och grunderna för ersättning.

Eftersom det nya momentet föreslås bli placerat mellan 1 och 2 mom. i paragrafen, blir det gällande 2 mom. i paragrafen oförändrat 3 mom.

11 kap. Offentlig utredning

2 §. *Verkningarna av övergång till offentlig utredning.* I 1 mom. i paragrafen föreskrivs om rättsverkningarna av övergång till offentlig utredning. I praktiken har det i bland varit oklart om den offentliga utredaren när boförvaltarens och borgenärernas beslutanderätt upphör ensam utövar beslutanderätt. Så här avses förhållandet vara, eftersom vid övergång till offentlig utredning det annars inte finns någon som utövar en klar beslutanderätt i boet. Därför tas det i momentet in en uttrycklig bestämmelse enligt vilken vid offentlig utredning den offentliga utredaren sköter konkursboets förvaltning och utövar beslutanderätten.

14 kap. Konkursboets förvaltning

5 §. *Boförvaltarens uppgifter.* Som ett 4 mom. i paragrafen tas det in en ny bestämmelse om att boförvaltaren vid behov ska göra en anmälan om brottsmisstanke till polisen om det finns skäl att misstänka att gäldenären kan ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna, till bokföringsbrott eller till något annat sådant brott i näringsverksamheten, och brottet kan ha en betydelse som är större än ringa med hänsyn till borgenärernas rätt till betalning eller till boutredningen. Genom bestämmelsen eftersträvas att huvudansvaret vid brottsmisstankar som har samband med konkursbon på det sätt som har beskrivits i den allmänna motiveringen klarare än för närvarande ska ligga hos boförvaltaren och konkursombudsmannens byrå. Det centrala kriteriet för att boförvaltaren ska göra en anmälan om brottsmisstanke är om borgenärernas fördel förutsätter att saken utreds vid en förundersökning. Också utifrån ett straffansvarsperspektiv vore det heller inte ändamålsenligt att regera på obetydliga oklarheter.

Det skulle regelmässigt inte föreligga behov att göra en anmälan, när brottet har en enskild målsägande. Det är inte boförvalta-

rens uppgift att göra en anmälan om t.ex. skattebrott, eftersom det i praktiken hör till skatteförvaltningens ansvarsområde att göra dessa anmälningar och det är inte ändamålsenligt att ordna denna fråga på ett annat sätt. En typisk anmälan om brottsmisstanke som ska göras kan gälla oredlighet som gäldenär, gäldenärsbedrägeri och gynnande av borgenär vilka avses i 39 kap. i strafflagen. Även om möjlig penningtvätt eller ett brott mot näringsförbud borde som utgångspunkt anmälan göras, eftersom sådana brott annars kan bli fördolda. Boförvaltaren kan i dessa situationer även ta kontakt med konkursombudsmannens byrå. Delegationen för konkursärenden kan ge rekommendationer om hurudana i paragrafen avsedda brottsmisstankar det är ändamålsenligt att anmäla.

Boförvaltaren ska vid behov göra en anmälan också om han eller hon misstänker att gäldenären har hemlighållit uppgifter eller lämnat falska uppgifter för uppgörandet av boförteckningen. Gäldenären har rätt att låta bli att lämna uppgifter som har samband med en gärning för vilken han eller hon är misstänkt för ett brott. I fråga om övriga uppgifter har gäldenären en sedvanlig skyldighet att hålla sig till sanningen. Om de uppgifter som har lämnats boförvaltaren inte motsvarar sanningen, kan gäldenären göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri. Om en sådan misstanke väcks, ska boförvaltaren som huvudregel göra en anmälan om detta till polisen.

Om värdet på den egendom som är föremål för det misstänkta brottet är så ringa att det saknar nämnvärd betydelse med tanke på betalningen till borgenärerna att den återfås till boet eller om ärendet annars är av ringa betydelse görs ingen anmälan. Avsikten är inte att belasta förundersökningsmyndigheterna med anmälningar som rör obetydliga saker. Vid bedömningen av den summa som ska återbetalas är det väsentliga totalbeloppet, inte dess verkningar för storleken på den utdelning som enskilda borgenärer får.

En anmälan ska vid behov också göras, när den har betydelse med hänsyn till boutredningen. I fråga om bokföringsbrott torde boförvaltaren regelmässigt göra en anmälan till polisen, men också andra typer av brott, såsom registeranteckningsbrott, vars utredande främjar utredningen av boet, ska vid behov

anmälas. I oklara fall kan boförvaltaren innan anmälan görs stå i kontakt med konkursombudsmannens byrå. Om boförvaltaren anser att någon begäran om undersökning inte behövs, kan konkursombudsmannen agera själv och själv framställa en begäran om utredning.

Om det arvode och den ersättning som av statens medel betalas till boförvaltaren vid konkurser som förfaller ska föreskrivas i 10 kap. 5 § 2 mom. i konkurslagen.

1.2 Lagen om återvinning till konkursbo

24 §. Väckande av talan. Enligt gällande lag ska en återvinningstalan väckas inom sex månader från inställelsedagen (bevakningsdagen). På det sätt som det har konstaterats i den allmänna motiveringen är bestämmandet av när tiden för att väcka talan börjar inte lyckad. Det föreslås att 1 mom. i paragrafen ändras så att en återvinningstalan ska väckas inom ett år från inledandet av konkursen. Enligt 1 kap. 4 § i konkurslagen inleds en konkurs när gäldenären försätts i konkurs genom domstolens beslut.

Bestämmelsen om att talan också får väckas inom tre månader från det att grunden för återvinningen blev eller borde ha blivit känd för konkursboet förblir oförändrad i momentet.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har stadfästs, dock tidigast den 1 januari 2013.

Lagarna om ändring av konkurslagen och om återvinning till konkursbo tillämpas inte, när konkursen har börjat innan nämnda lagar trädde i kraft.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Den i människorättskonventionens artikel 6 stycke 1 tryggade rätten till en rättvis rättegång anses också omfatta principen om skydd mot självinkriminering. Genom lagförslaget om skydd mot självinkriminering säkerställs att skyddet förverkligas i ett konkursförfarande.

I bestämmelsen bestäms vad skyddet mot självinkriminering omfattar vid ett konkursförfarande. Detta är nödvändigt, eftersom människorättsdomstolens rättspraxis, på vilken även högsta domstolens rättspraxis till en del grundar sig, till sin karaktär är kasuistisk, varför det är svårt att ur denna härleda en generell rättsregel.

En av de omständigheter som är av betydelse när människorättsdomstolen avgör ett klagomål som har samband med det nationella förfarandet är innehållet i nationell lag. Om konkurslagen lämnas öppen i fråga om rätten att tåga, försvårar detta tillämpningen av lagen i praktiken.

Enligt den föreslagna bestämmelsen är gäldenären i en situation, då han eller hon är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott, inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter som avses i konkurslagen om de omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på. Gäldenären ska senast i samband med bestyrkandet av boförteckningen uppges för boförvaltaren att han eller hon inte har lämnat ovan avsedda uppgifter och detta tillkännagivande ska fogas till boförteckningen. Efter detta styrker gäldenären på sedvanligt sätt att boförteckningen är riktig.

Om gäldenären styrker att en bristfällig eller felaktig boförteckning är riktig utan att uppges att uppgifter som har samband med en misstanke om brott inte har lämnats, är denna gärning straffbar som gäldenärsbedrägeri. Det är också straffbart att lämna falska uppgifter.

Av förslaget följer inte att det vore nödvändigt att i konkurslagen föreskriva om förbudet mot att utnyttja uppgifter. Om gäldenären vid konkursförfarandet frivilligt lämnar sådana uppgifter som har samband med ett misstänkt brott, torde dessa kunna utnyttjas också vid en straffprocess.

För att bestämmelsen om skydd mot självinkriminering ska bli tillämplig förutsätts det att en förundersökning pågår eller ett brottsåtal är väckt samtidigt som konkursförfarandet pågår. Skyddet mot självinkriminering gäller endast uppgifter som har samband med en mot gäldenären riktad brottsmisstanke. Det att de uppgifter som kommer fram vid konkursförfarandet enligt gäldenärens upp-

fattning kan leda till förundersökning och åtal befriar inte gäldenären från sin sedvanliga skyldighet att medverka och att lämna uppgifter. Avgränsningen är central eftersom det av bestämmelsen annars kunde härledas en allmän civil- och straffrättslig immunitet för gäldenären i fråga om gärningar som han eller hon själv bedömer som brott. Detta skulle hindra borgenärerna att få prestationer från konkursboet och i praktiken också att

straffansvaret realiseras för ekonomiska brott som kommit fram vid konkursförfarandet.

De föreslagna lagarna överensstämmer med grundlagen och internationella människorättsförpliktelser som är bindande för Finland. Lagarna kan godkännas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan förläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag**om ändring av konkurslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i konkurslagen (120/2004) 7 kap. 10 §,
ändras 4 kap. 6 § 1 och 2 mom., 9 kap 2 § 3 mom. och rubriken för 10 kap. och för 10 kap.
 1 §, 10 kap. 5 § och 11 kap. 2 § 1 mom., samt
fogas till 4 kap. en ny 5 a § och till 14 kap. 5 § ett nytt 4 mom. som följer:

4 kap.

Gäldenärens ställning i konkursen

5 a §

Skydd mot självinkriminering

Om gäldenären är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott är han eller hon inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter enligt 5 § om de omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på.

derteckna boförteckningen ska inställa sig i domstolen och där med ed eller försäkran styrka att boförteckningen är riktig. På motsvarande sätt kan gäldenären åläggas att lämna andra uppgifter för boförteckningen än de som avses i 5 a §. Om gäldenären inte med sin underskrift har styrkt att boförteckningen är riktig, kan gäldenären också efter att konkursen har avslutats åläggas att på ovan föreskrivet sätt med ed eller försäkran bestyrka boförteckningen. Vad som i detta moment bestäms om boförteckningen gäller i ett dödsbos konkurs bouppteckningsinstrumentet och skyldigheten att lämna uppgifter för det.

6 §

Skyldighet att bestyrka boförteckningen och att lämna uppgifter

Gäldenären ska med sin underskrift styrka att boförteckningen är riktig. En gäldenär som inte kan bestyrka boförteckningen i oförändrad form ska framföra eller till boförteckningen foga de kompletteringar, rättelser och andra anmärkningar som gäldenären anser nödvändiga. Om gäldenären har låtit bli att lämna uppgifter med stöd av 5 a §, ska gäldenären uppge detta senast när han eller hon styrker att boförteckningen är riktig.

På yrkande av boförvaltaren kan domstolen bestämma att gäldenären i stället för att un-

9 kap.

Utredning av konkursboet samt gäldenärens bokföring

2 §

Gäldenärsutredning

Boförvaltaren skall sända gäldenärsutredningen till gäldenären och till de största borgenärerna samt på begäran också till de övriga borgenärerna, förundersökningsmyndigheten och åklagaren.

10 kap.

När en konkurs förfaller

1 §

Förutsättningarna för att en konkurs förfaller

5 §

Ersättning som betalas till boförvaltaren av statens medel

Av statens medel betalas till boförvaltaren i arvode och ersättning för kostnaderna för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen ett belopp om högst 1 000 euro och endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen.

Om boförvaltaren gör en anmälan som grundar sig på en i 14 kap. 5 § 4 mom. avsedd brottsmisstanke till polisen, kan till honom eller henne för det därav föranledda extra arbetet betalas arvode och ersättning för kostnaderna av statens medel, dock högst 600 euro. Av statens medel betalas arvode och ersättning endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen.

Om konkursen fortsätter som en offentlig utredning, kan konkursombudsmannen besluta att den ersättning till boförvaltaren som ska tas av boets medel ska betalas av statens medel, om detta är ändamålsenligt med tanke på den offentliga utredningen. Boförvaltaren ska då till den offentliga utredaren överlämna den i konkursboet ingående egendom som boförvaltaren har innehållit.

11 kap.

Offentlig utredning

2 §

Verkningarna av övergång till offentlig utredning

När domstolen har bestämt att konkursen skall fortsätta som offentlig utredning, upphör boförvaltarens förordnande och borgenärernas beslutanderätt i konkursen. Förvaltningen av ett konkursbo som är föremål för offentlig utredning sköts och beslutanderätten utövas av en person som har förordnats av konkursombudsmannen, är behörig som boförvaltare (*offentlig utredare*) och i vars besittning konkursboets egendom ska överlämnas.

14 kap.

Konkursboets förvaltning

5 §

Boförvaltarens uppgifter

Om det finns skäl att misstänka att gäldenären kan ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna, till bokföringsbrott eller till något annat sådant brott i näringsverksamheten, och brottet kan ha en betydelse som är större än ringa med hänsyn till borgenärernas rätt till betalning eller till boutredningen, ska boförvaltaren vid behov göra en anmälan om brottsmisstanken till polisen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På en konkurs som börjat innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

2.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om återvinning till konkursbo**

I enlighet med riksdagens beslut

ändas i lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) 24 § 1 mom. som följer:

24 §

Väckande av talan

grunden för återvinning blev känd eller borde ha blivit känd för konkursboet.

Talan om återvinning ska väckas inom ett år från det konkursen började. Talan får likväl väckas även inom tre månader från det

Denna lag träder i kraft den 20 .
På en konkurs som börjat innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 17 september 2012

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

JUTTA URPILAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

1.

Lag**om ändring av konkurslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i konkurslagen (120/2004) 7 kap. 10 §,
ändras 4 kap. 6 § 1 och 2 mom., 9 kap 2 § 3 mom. och rubriken för 10 kap. och för 10 kap.
 1 §, 10 kap. 5 § och 11 kap. 2 § 1 mom., samt
fogas till 4 kap. en ny 5 a § och till 14 kap. 5 § ett nytt 4 mom. som följer:

*Gällande lag**Lagförslag*

4 kap.

Gäldenärens ställning i konkursen

5 a §

Skydd mot självinkriminering

Om gäldenären är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott är han eller hon inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter enligt 5 § om de omständigheter som misstanken eller åtalet grundar sig på.

6 §

6 §

Skyldighet att bestyrka boförteckningen och att lämna uppgifter

Skyldighet att bestyrka boförteckningen och att lämna uppgifter

Gäldenären skall med sin underskrift styrka att boförteckningen är riktig. En gäldenär som inte kan bestyrka boförteckningen i oförändrad form skall framföra eller till boförteckningen foga de kompletteringar, rättelser och andra anmärkningar som gäldenären anser nödvändiga.

På yrkande av boförvaltaren kan domstolen bestämma att gäldenären i stället för att underteckna boförteckningen skall inställa sig i domstolen och där med ed eller försäkran styrka att boförteckningen är riktig. På motsvarande sätt kan gäldenären åläggas att läm-

Gäldenären ska med sin underskrift styrka att boförteckningen är riktig. En gäldenär som inte kan bestyrka boförteckningen i oförändrad form ska framföra eller till boförteckningen foga de kompletteringar, rättelser och andra anmärkningar som gäldenären anser nödvändiga. *Om gäldenären har låtit bli att lämna uppgifter med stöd av 5 a §, ska gäldenären uppge detta senast när han eller hon styrker att boförteckningen är riktig.*

På yrkande av boförvaltaren kan domstolen bestämma att gäldenären i stället för att underteckna boförteckningen ska inställa sig i

na uppgifter för boförteckningen. Om gäldenären inte med sin underskrift har styrkt att boförteckningen är riktig, kan gäldenären också efter att konkursen har avslutats åläggas att på ovan föreskrivet sätt med ed eller försäkran bestyrka boförteckningen. Vad som i detta moment bestäms om boförteckningen gäller i ett dödsbos konkurs bouppteckningsinstrumentet och skyldigheten att lämna uppgifter för det.

domstolen och där med ed eller försäkran styrka att boförteckningen är riktig. På motsvarande sätt kan gäldenären åläggas att lämna *andra* uppgifter för boförteckningen *än de som avses i 5 a §*. Om gäldenären inte med sin underskrift har styrkt att boförteckningen är riktig, kan gäldenären också efter att konkursen har avslutats åläggas att på ovan föreskrivet sätt med ed eller försäkran bestyrka boförteckningen. Vad som i detta moment bestäms om boförteckningen gäller i ett dödsbos konkurs bouppteckningsinstrumentet och skyldigheten att lämna uppgifter för det.

7 kap.

Förfarandet i domstol

10 §

Åklagarens ställning vid behandlingen av ett ärende

Åklagaren har rätt att på tjänstens vägnar ta del av rättegångsmaterialet i ett konkursärende samt att närvara vid behandlingen av ärendet vid domstolens sammanträde och ställa frågor där.

10 §

Åklagarens ställning vid behandlingen av ett ärende

(upphävs)

9 kap.

Utredning av konkursboet samt gäldenärens bokföring

2 §

Gäldenärsutredning

Boförvaltaren skall sända gäldenärsutredningen till *åklagaren och* gäldenären och till de största borgenärerna samt till de borgenärer som begär att få den. Även förundersökningsmyndigheten skall på begäran få gäldenärsutredningen.

2 §

Gäldenärsutredning

Boförvaltaren skall sända gäldenärsutredningen till gäldenären och till de största borgenärerna samt *på begäran också till de övriga borgenärerna, förundersökningsmyndigheten och åklagaren.*

10 kap.

Förutsättningarna för att en konkurs förfaller

1 §

När en konkurs förfaller

5 §

Ersättning som betalas till boförvaltaren av statens medel

Av statens medel betalas till boförvaltaren i arvode och ersättning för kostnaderna för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen ett belopp om högst 500 euro och endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen.

Om konkursen fortsätter som en offentlig utredning, kan konkursombudsmannen besluta att den ersättning till boförvaltaren som skall tas av boets medel skall betalas av statens medel, om detta är ändamålsenligt med tanke på den offentliga utredningen. Boförvaltaren skall då till den offentliga utredaren överlämna den i konkursboet ingående egendom som boförvaltaren har innehållit.

10 kap.

När en konkurs förfaller

1 §

Förutsättningarna för att en konkurs förfaller

5 §

Ersättning som betalas till boförvaltaren av statens medel

Av statens medel betalas till boförvaltaren i arvode och ersättning för kostnaderna för uppgörandet av boförteckningen och gäldenärsutredningen ett belopp om högst 1 000 euro och endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen.

Om boförvaltaren gör en anmälan som grundar sig på en i 14 kap. 5 § 4 mom. avsedd brottsmisstanke till polisen, kan till honom eller henne för det därav föranledda extra arbetet betalas arvode och ersättning för kostnaderna av statens medel, dock högst 600 euro. Av statens medel betalas arvode och ersättning endast till den del konkursboets medel inte räcker till för att betala arvodet och ersättningen.

Om konkursen fortsätter som en offentlig utredning, kan konkursombudsmannen besluta att den ersättning till boförvaltaren som ska tas av boets medel ska betalas av statens medel, om detta är ändamålsenligt med tanke på den offentliga utredningen. Boförvaltaren ska då till den offentliga utredaren överlämna den i konkursboet ingående egendom som boförvaltaren har innehållit.

11 kap.

Offentlig utredning

2 §

Verkningarna av övergång till offentlig utredning

När domstolen har bestämt att konkursen skall fortsätta som offentlig utredning, upphör boförvaltarens förordnande och borgenärernas beslutanderätt i konkursen. Förvaltningen av ett konkursbo som är föremål för offentlig utredning sköts av en person som har förordnats av konkursombudsmannen, är behörig som boförvaltare (*offentlig utredare*) och i vars besittning konkursboets egendom skall överlämnas.

2 §

Verkningarna av övergång till offentlig utredning

När domstolen har bestämt att konkursen skall fortsätta som offentlig utredning, upphör boförvaltarens förordnande och borgenärernas beslutanderätt i konkursen. Förvaltningen av ett konkursbo som är föremål för offentlig utredning sköts *och beslutanderätten utövas* av en person som har förordnats av konkursombudsmannen, är behörig som boförvaltare (*offentlig utredare*) och i vars besittning konkursboets egendom ska överlämnas.

14 kap.

Konkursboets förvaltning

5 §

Boförvaltarens uppgifter

5 §

Boförvaltarens uppgifter

Om det finns skäl att misstänka att gäldenären kan ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna, till bokföringsbrott eller till något annat sådant brott i näringsverksamheten, och brottet kan ha en betydelse som är större än ringa med hänsyn till borgenärernas rätt till betalning eller till boutredningen, ska boförvaltaren vid behov göra en anmälan om brottsmisstanken till polisen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På en konkurs som börjat innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet.

2.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om återvinning till konkursbo**

I enlighet med riksdagens beslut

ändas i lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) 24 § 1 mom. som följer:

Gällande lag

24 §

Väckande av talan

Talan om återvinning skall väckas inom sex månader från inställelsedagen. Talan får likväl väckas även inom tre månader från det grunden för återvinningen blev eller borde ha blivit känd för konkursboet.

Lagförslag

24 §

Väckande av talan

Talan om återvinning ska väckas inom *ett* år från *det konkursen började*. Talan får likväl väckas även inom tre månader från det grunden för återvinning blev känd eller borde ha blivit känd för konkursboet.

Denna lag träder i kraft den 20 .
På en konkurs som börjat innan denna lag
träder i kraft tillämpas de bestämmelser som
gäller vid ikraftträdandet.
